بۆدە بێت ناڕەزاييەكان فراوان تر بكرێن ... هونەر جەمال

. زيـاتر لەدوسـاڵە بەبيـانوی قەيرانـی داراييەوە تـاک بەتـاکی هاوڵاتيانی ئەم هەرێمە گيرۆدەو وا بەستە كراون بە كۆمەڵێک ئەزمەوە ..وە بۆهەريەک لەو ئەزمەو قەيرانـا نەش حوكـو مەت دو بيـانوی هەيە ..يەكە ميان كێشە كەی بۆ دا بەزينی نرخی نەوت دە گێڕنەوە ..چونكە بەرپرسانی حوكومەت تەكيد لەوە دەكەنەوە داهاتی هەرێم لەسەدا نەوەت پشتی بەنەوت بەستووە ..وەدا بەزينيشی ڕاستەو خۆ كاری گەری لەسەر كەم بـونەوەی داهـاتی هەرێـم هەيە ..بيـانوی دووەميـان كە حوكومەتو بەرپرسانی هەرێم تەكيدی لێدەكەنەوە شەڕی داعشو خەرجيە كانی جەنگن ..من وەک خۆم هاق دەدەم بە هەردو بيانوكە كە حوكومەت هەيەتی چونكە هەروڵا تێک ئابوريەكەی ئاڕاستەی يەک كەرت ياخود پشتی بەيەک سەرچاوە بەست ئاساييە توشی قەيران ببـێت ..بۆنمونە بەشێک لەوڵاتانی خۆر ئاوای ئاسيا كە داهاتە كانيان بە شێوەيەيەكی گشتی پشتی بەيەک سەرچاوە بەستووە كەئ□و□يش كشتوكاڵە توشی هەمان قەيران ئەبن چونكە هەنێ ساڵ بە هۆی لافاوەو□ ب□□ت ياخود كەمی باران بارين ياخود نە خۆشييەو□ ب□□ت توشی ئەم قەرانە ئەبن.. وە گومان لەوە دانييە جەنگـی دژە تيـرۆر يـاخود جەنگـی داعشـو ئـاوەرە كـانيش بارگرانێكو بەربەستێكی تری ئابورين بۆ ئەم حوكومەتو ئەم هەرێمە .. تا ئێرە ڕەوا يەتی دانی من بو بۆحكومەت بەڵام دەبێت دەست نيشانی خاڵە ديارە كانی كێشە كانيش بكەين كە بەرپرسانی يەكێتيو پارتی بەرپرسی ئەساسين لە ڕودانی ئەم قەيرانە ..چونكە ئەم دو حيزبە بە دياری كراوی پارتی بەرپرسی يەكەمە لە بەفيڕودانی داهاتی ئەم وڵاتە لە ماوەی ٢٥ ساڵ حوكومەتو حوكم ڕانی كردنياندا ..كەم نە بون ئەو هێزو لايەنانەی وەک دە هۆڵ دەيان دا بە گوێی يەكێتيو پارتيدا تا بە ئاگايان ب□يننەوە لەسەر ئيدارە دانو بە فيڕۆدانی پارەوسامـانی ئەو وڵـاتە ..زۆرمـان وتـو گوێيـان بۆنە گرتيـن .. بەرپرسانی هەرێم ئەزمونو تەجروبەی هيچ وڵاتێكيان لەبەر چاو نە گرت لە ڕوی ئابورييەوە بێ ئاگا بون لەوەی داهاتی نەخينەی ياخود ئابورييەكی تۆكمەو دامەزراو زامنی ئاسايشی نەتەويشە ..وەک ئەوەی بڵێيـت ئەم لەم وڵـاتەدا بەس بەرپرسـانی يەكێتيـو پـارتی ئەژيـن ..بەردەوام لە ناو خۆياندا لە كێبڕكێيەكی توندا بون بۆدزينو بە هەدەر دانـی پـارەی وڵـات گەر لە سـاڵی ٢٠٠٣ بكەيـن بە پێـوەر بۆحكومەتی هەرێم بێ لەداهاتی ناو خۆ زياتر لە ٨٠ مليار دۆلا ر

هاتۆتە کوردستان ..گەر سیستمێکی بانکی باشو سیستمێکی رێخستنی
موچە ی باش هەبوایە دەکرا موچەش بدرێو پارەیەکی زۆریش ..ئاڕاستەی
کەرتە جیاوازە کان بکرایا تا کو ڕووەو وەبەر هێنان ئاڕاستە بکرێت
..تاکو بڕبڕەی ئابوری پتەو بۆکوردستان زامن بکرێت ..ئەویش بە
وەبەرهێنان لە کەرتی پیشە سازیدا ..دە کرا بەو پارەیە سەدان
کارگەی بچوکو گەورە دا بمەزرێنرێت ..دەکرا کەرتی گەشتیاری بە
باشترین شێوە لەسەر نەخشەو دیزاینی نوێی سەردەم وەک وڵا تانی
سەنگافورەو تایلەندو مالیزیا ببوژێنرێتەوە ..چونکە بەر پرسانی
هەرێم خۆیان ساڵانە داتاو ژمارەی گەورە دەدەن لە سەر زۆری ژمارەی
گەشتییا کە سەردانی کوردستانیان کردووە ..ئەمانە جگە لەوەی
دەبونە سەرچاوەیەکی باشی داهات ..وەڕێژەی بێکاریشی کەم ئە کردەوە
لە پاڵیشیا ژێرخانی ئابوریشی بە خێرایەکی باش دە بوژاندەوە
..یەکێتیو پارتی جگە لەوەی هیچ یەکێک لەم کارانەیان نە کرد کە بە
بڕاوای فەیلە سوفو ئابوری ناسانی جیهانی نوێ ئابورییەکی پتەو
زامنی ئاسایشی نەتەوەیشە ..بونەتە ڕێگر تا کو بازرگانو وەبەر
هێنەکان بە چەن ئەرکێکی ئابوری هەستن …بۆیە هاقی خۆیەتی سەرجەم
توێژەکان دەنگی ناڕەزای بەرز بکەنەوە لەپاڵ داوا کردنی مافە
داراییەکانیان داوای دادگای کردنی بەر پرسانیش بێننە نێو داوا
کانیان چونکە نا کرێت لە ڕابردودا تۆ ئەم هەمو پارەیەت هاتۆتە
دەست ..بۆهیچ بوارێکی بنیات نانی ئابوری سەرفت نە کردووە.. یاخود
کەرتێکی تری ئابوریت بنیات نە نا بێت تاکو لە حاڵە تێکی لەم
شێوەیەدا کە نرخی نەوت نزمە یاخود جێگیر نییە سود لەم کەرتانەی
تر وەر بگریت ..تا لە کاتی کورت هێناندا .. ئیدامە دانی وڵات
توشی نشوستی نە بێت

چاوپێکەوتن لەگەڵ عەدنان کەریم یەکێک لەڕابەرانی پێشووی بزووتنەوەی کۆمۆنیستیی

کوردستانی عێراق

– کۆمۆنیزم؛ ئایدیۆلۆجی و دۆگما یا بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی؟
– هۆکارە فیکریی و سیاسییەکانی بنبەست و پاشەکشەی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە کوردستانی عێراقدا.

عەدنان کەریم(یا ئەحمەد موعین) پێشتر یەکێک بوو لە ڕابەرانی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە کوردستانی عێراقدا. عدنان یەکێکە لە کادیرە ناسراوەکانی قۆناغە سەرەتاییەکانی بزوتنەوەی چەپ لە کوردستاندا. وەڕای تەمەنی گەنجیی ئەو لە ناوەڕاستی حەفتاکاندا، یەکێک بوو لە کادیرە چالاکەکانی ڕێکخراوە چەپەکانی ئەوکات بوو. سەرەڕای ئەوەی بنەماڵەکەی لە یەکێتیی و کۆمەڵەی ڕەنجدەرانەوە نزیک بوون و دوو برایشی لە ریزەکانی(ی.ن.ک) دا گیانیان لەدەست داوە کەچیی چەندین جار لەلایەن قیادەی باڵای کۆمەڵەی ڕەنجدەرانەوە، هەوڵی لەناوبردنی دراوە و ساڵانێکی زۆر سەرباری ئەوەی لەلایەن ڕژێمی فاشیی بەعسەوە وەکوو زیندانییەکی سیاسی دووبارە لەدەستگرتنی دەزگاکانی ڕژیم هەڵهاتووە بەڵام لەهەمان کاتدا تووشی ڕاونان و گرتن بۆتەوە لەلایەن یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستانەوە بەهۆی چالاکیی سیاسی و هەڵسووڕانییەوە، تا کار گەیشت بەوەی لە ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان (دەهاتەکانی کوردستان)ەوە بگەڕێتەوە بە ژێر دەسەڵاتی بەعس و بە مەخفیی(خۆحەشاردان) بۆ ماوەی ١٠ ساڵ درێژە بە ژیانی سیاسیی بدات و لە تێرۆری یەکێتیی دوور بکەوێتەوە.

لە ئایدیۆلۆژیای ئەڵمانییدا هاتووە” ژیان، بەهۆی ئاگاییەوە، ڕەنگڕێژ ناکرێ، بەڵکو ئاگایی بەهۆی ژیانەوە، ڕەنگڕێژ دەکرێ…” ئەم بۆچوونە، وەڕای لایەنە ئەدەبیی، ئێستێتیکیی و بگرە کۆمەڵایەتییەکەیشی، زۆر واقیعییەتی سیاسیی، فەرهەنگیی و کولتووریی تێدایە، بەڵام چادرێکی گەورەی ئایدیۆلۆژییشی بەسەرەوەیە.
ئایدیۆلۆژیا لە دیدی مارکسیزمەوە، ڕەنگدانەوەی بەرژەوەندی و دیدگای چینە دەسەڵاتدارەکانی کۆمەڵگە یە. لەبەرەشەوە، چینی چەوساوە و چەوسێنەر، مەغز و ناوەڕۆکی ئایدیۆلۆژیانەی مارکسیزم لەسەر تەواوی کێشەکانی جیهان، بەیان دەکرێت. عەدنان کەریم، وەکو کەسێک کە تەجاوزی عوقدە ئایدیۆلۆژیی و عوقدە سیاسییەکانی ئەو دونیا ئایدیۆلۆژییە ئەبستراکتەی سیاسەتی کردووە، بە بەرچاوڕۆشنییشەوە،

رەخنە لەو جوغزە ئایدیۆلۆژییە فەندەمەنتالیستیانە دەگرێ کە هێشتا پێیانوایە، کێشە سیاسیی و ئابوورییەکانی جیهان، بە چرای ئایدیۆلۆژیی چینایەتیی، چارەسەر دەبن.
لە هەموو مێژووی کۆن و نوێی چەپدا بگەڕێیت، لەناو حیزبی شیوعیی عێراقییەوە بە کۆمۆنیزمی کرێکاریی و بە چەپەکانی ئەم سەردەمە، زۆر بە دەگمەن کادیرێک، رابەرێکیان دەبینیت کە وازی لە ئایدیۆلۆژیای ئەو حیزب و گرووپانە هێنابێت و بە جورئەتەوە رەخنە لەو دیدە دۆگمایییەی سیاسەت بگرێ. زۆربەی ئەوانەی لە دەخی رەخنەکردنی فیکرییدا بوون، وردە وردە سەری خۆیان کز کرد و لە پەناوە دانیشتن، تا مەرگیش بردنیەوە، بچووکترین رەخنەی جدیی و ریشەییان لە رابردووی فیکریی و سیاسیی خۆیان نەبوو. عەدنان کەریم، بە نووسین، بە کردار و بە ئاشکرا، بۆچوونەکانی خۆی بەیان دەکات کە بۆچی دەسبەرداری کۆمۆنیزم بووە و بۆچی ئەم ئایدیۆلۆژیایەی وەکو پرەنسیپێکی سیاسیی، چیتر قبوڵ نییە. وێڕای ئەو وازهێنانەیشی لە فیکر و ئایدیۆلۆژیای کۆمۆنیزم، ئەو هێشتا خۆی بە چالاکوانێکی سیاسی دەزانێت کە لایەنگری داوکارییە رەواکانی عەدالەتی کۆمەڵایەتیی و نەیاری سەرمایەدارییە وەکو سیستەمێکی سیاسیی و ئابووریی زاڵ بەسەر دونیاوە.

بە روونکردنەوە وراڤەکردنی بۆچوون و تێڕوانینی عەدنان کەریم لەسەر کۆمۆنیزم، مارکسیزم و بزوتنەوەی چەپ لە کوردستان، ئەم پرسیارانەم ئاراستەی کرد و وەڵامی داینەوە.

لێرەدا بە خوێنەرانی بەڕێز ڕادەگەیەنین هەرکەسێک پرسیاری هەیە لە چوارچێوەی ئەم باسەدا، دەتوانێت لە ڕێی دەنگەکانەوە ئاراستەی کاک عەدنانی بکەین بە وەڵامدانەوە، دیارە کاک عەدنان لە کۆتاییدا ئازادە لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکە یان وەڵامنەدانەوەی. دوا ڕۆژی وەرگرتنی پرسیارەکان کۆتایی مانگی یازدەیە. (دەنگەکان)

-______________________

دەنگەکان :
یەکێک لەو سکۆلارە رەخنەگرانەی کە ئایدیۆلۆژیا دەداتە بەر رەخنە و لە دونیای هاوچەرخدایە و لەژیاندا ماوە، مایکڵ فریدن (Freeden)ە. ئەو پێیوایە کە رەخنەی هاوچەرخ لە ئایدیۆلۆژیا دەبێ لەو ترادیسیۆنە باوە کە ستاتۆکەی سیستەمەکانی باوەڕگەریی(belief systems)ە، بهێنرێتە دەرەوە. هاوکات جەخت لەوە دەکاتەوە کە

سەمانتیکی(مەعناناسیی= semantic) مودێرن، بە چەمکی ئایدیۆلۆژیا، ڕێک وەکو زمانە. بە واتایەکی تر، چۆن زمان گەشە دەکات، ئایدیۆلۆژیاش گەشە دەکات؟

ئایا پێتوایە هەژموونی ئایدیۆلۆژیای کۆمۆنیزم لە داکشان و هەسانەوەکانیدا، لە کوردستان و ناوچەکەدا، بە پۆزەتیق یان نێگەتیق، شکاوەتەوە؟

عدنان کریم :

ئایدۆلۆجیا خۆی بریتییە لە سیستمێکی شێتەڵکدراو لە بیروبۆچوون سەبارەت بە دیاردەکانی سروشت و کۆمەڵگە واتە هەموو گەردوون. تایبەتمەندی ئایدیۆلۆجیا لەوەدا بەرجەستە دەبێتەوە کە بە سەلماندنی راستیی بیروبۆچونەکانی سیستەمەکەی پێویستی بە ئیستیدلالی زانستی نییە یا بەمانایەکی تر ئەوە بە پێویست نازانێت کە بە ئیستیعارەی بەڵگە لە بوارێکی تری زانست ، ڕاستیی چەمکەکان و میتۆدی بیروباوەڕەکەی بقبووڵێنێت یا خود بسەلمێنێت. ئەوە تەنها خەسڵەتی مارکسیزم نییە وەکو ئایدیۆلۆجیای کۆمۆنیزم بەڵکو سیمای هاوبەشی گشت ڕەوتە ئایدیۆلۆجییەکانە. مارکسیزم گەر تایبەتمەندییەکی هەبێت لەو بوارەدا ئەوەیە کە ئەو پێتایەی گەیاندە چڵەپۆپە و بەتایبەتی لەسەردەمی لینین بەدواوە سواری سەری مارکسیزم دەبێت و ئیتر لەگیانی دەخات.

گەورەترین وەهم ئەوەیە کە ئایدیۆلۆجیا بە بونێکی سەربەخۆ بزانین وئەوە لە سایەی لیبرالترین سیستمی سیاسیشدا هەر وەهمە. جگە لەوەش هەر لەوکاتەدا کە ڕەوتە ئایدیۆلۆجییەکان ئەبن بە پیگە بە بەهێزبونی ڕەوتە سیاسییەکان بەڵام هەر ڕەوتیکی ئایدیۆلۆجیش بەپێی نزیکایەتی و تەبایی لەگەڵ سیستمە سیاسیەکاندا بواری لەبارتری بۆ گەشە و هەڵدان بۆ دەڕەخسێنرێ یا بە پێچەوانەوە. لەسایەی ڕژێمە دیموکراتی و پەرلەمانیەکاندا بواری زیاتر بۆ فکری لیبرالی دەڕەخسێنرێ و تەنگەبەری زیاتر بۆ فکری سۆسیالیستی پێکدێت و بەپێچەوانەشەوە لە ڕژێمە سۆسیالیستەکاندا جگە لە مارکسیزم هەمو ڕەوتە ئایدیۆلۆجییەکانی تر نەک تەنها تەنگەبەر بەڵکو قەدەغە ئەکرێن و تەنها مارکسیزم وەکوو ئایدیۆلۆجیی ڕەسمی ئەناسرێت.

پوختەی قسەکەم ئەوەیە کە ئەوە خۆشباوەڕیی توان دووە چاوەڕوانی ئەوە بکەین کە بە ناسینی ماهیەتی دیاردەکان (سیاسی ، فکری، ئابووری ، کۆمەڵایەتی ، کەلتووری و .. تاد) ڕەوتە ئایدیۆلۆجییەکان بەشێوازێکی سەربەخۆ یارمەتیمان بدەن. بۆنمونە لیبرالیزم کە ئێستاشی پیوە بێت یەکێکە لە بەهێزترین و بەنفووزترین

ڕەوتە فکریەکانی دنیا ، نەک سیستمی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسیی زاڵی سەرمایەداریی وەکوو خۆی پیناسە نەکرد بەڵکو ڕۆڵی کاریگەری بینی لە شاردنەوەی تایبەتمەندیەکان و جەوهەری ئەو سیستمە و ڕازاندنەوەی لەژێر ناوی ئازادی و یەکسانیی حقوقیدا. مارکسیزمیش لە بەرانبەردا ڕیک هەمان ڕۆڵی گێڕا و بگرە زۆر زیاتریش لە لیبرالیزم واوەتر چو لە شاردنەوەی ماهیەتی سۆسیالیزم وەکوو سیستەمێک کە نە هەژاری لەناوبرد و نە یەکسانیی بەرهەم هێنا و نە ئازادیشی کرد بەدیاریی بە پرۆلیتاریا (کە ئەوانە تێزی ماهەویی مارکسیزم بوون) و بە پێچەوانەی هەموو ئیدیعا ئایدیۆلۆجیەکانیەوە تۆتالیتاریانیزمی کرد بە سیستمی زاڵ بەسەر نزیکەی نیوەی جیهان و دانیشتوانی گۆی زەوەی. لێرەدا چێی خۆیەتی ئەو ڕاستیە نەشارینەوە کە تەجروبەی تاڵی سۆسیالیزم بەهەمو مۆدیلەکانیەوە، زۆرترین خزمەتی بە سەرمایەداری کرد و تۆماری ڕەشی ئەو مۆدێلە جیاوازانەی سۆسیالیزم و شکستی سەرتاسەریی هەر هەمویان ، بو بە هۆکارێک بە ئەوەی بەشەریەت بە ناچاری هەموو ناعەدالەتیەکانی سەرمایەداری بە دەورانەکی دریژ قبووڵە بکات چونکە ئەلتەرناتیڤێک کە لە جێی ئەو دامەزرا بەشێکی زۆری ماف و دەسکەوتەکانی ئینسانی لەسایەی هەمان سەرمایەداریدا کردە سەرەڕۆمی هێرشی خۆی و دانیشتوانی وڵاتانی سۆسیالیستی ناچارکرابوون کە نەک تەنیا خۆ ببینن بەو ژیانەوە کە کرێکاران لە ئەمریکا و ئەورووپای سەرمایەداری لێی بەهرەمەندن بەڵکو ژیانی خۆیان بخەنە بەر مەترسیی زۆر گەورە و بە شەپۆل بەسەر کۆسپەکانی وەکوو دیواری بەرلیندا بپەڕینەوە بە دنیای بەناو ” سەرفرازی و خۆشگوزەران ” . ئەوە باشترین خزمەت بوو کە سۆسیالیزم بە سەرمایەداریی کرد و بە قۆناغێکی نادیار صەکی شەرعیەت ومانەوەی بەخشی بەو نیزامە.

گەر ئایدیۆلۆجیا بەوەندەش ڕازی بوایە کە تەنها وێنەی شتەکان و دیاردەکان بکێشێت بەڵام ئەو مافەی بە ئێمە جێ بهێشتایە کە بەخۆمان حوکم بدەین و ئەنجامگیری عەمەلییی خۆمان بکەین ، شتێکی تر بو بەڵام کاتێک کە ئایدیۆلۆجیا سەرەتا وێنەیەکی لێڵ وگومانکراوی شتەکان ئەکێشێت و حوکمی خۆشی لەسەریان دەرکردوە، ئیتر تەنها بوارێک بە ئێمە بمێنێتەوە ئەوەیە کە ئەو حوکمانە وەکو تێزی پیرۆزی زانستی قەبوڵ بکەین. ئەرکی ئیستیدلال لای مارکسیزم (بە نمونە) ، کە ئەو پەتا ئایدیۆلۆجیە دەگەیەنێتە چڵەپۆپە ، ئەوە نیە کە ڕاستیی حوکمەکە شەون وکەو وبکات وبیگۆڕێت بە بابەتی گفتوگۆ بەڵکوو ئیستیدلال لە مەنهەجی مارکسیەتدا ئەرکەکەی سەڵماندن یا پەسەڵماندن یا قبولاندنی ئەحکامە جێگیرەکانی خۆیەتی. لەم

حەلقەیەوە سنوورێک لە نێوان وەهم و زانستدا نامێنێتەوە و ئیتر فەرەزیاتی زیهنی جێی مەعریفە و مەنهەجی زانستی دەگرێتەوە.

ئایدیۆلۆجیا تەنها کۆکراوەی کۆمەڵێک میتۆد و ئامراز و ڕێسای بێلایەن نیە بەڵکوو لای هەمو ڕەوتێکی فکری لە پشتی هەمو ڕواڵەتەکانیەوە هەوڵێک هەیە بۆ پاڵپێوەنانی ڕەوتی ڕوداوەکان و دیاردەکان بە ئاراستەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیی دیاریکراودا کە خزمەت بە هێزی کۆمەڵایەتی و سیاسیی زۆر دیاریکراو ئەکەن.

لای کۆمۆنیستەکان ئەوە بڕاوەتەوە کە مارکسیزم ، وەکو تیۆریی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی، تاکە سەرچاوەی حەقیقەت و مەعریفە و زانستە، سەرەتا و کۆتایی عەقڵە و بەوپێیە تەنها کلیل و کۆدی ناسینی هەموو دیاردەکانی سروشت و کۆمەڵگای بەشەری لای کۆمۆنیستەکان هەیە. لای ئەوان ئەوە ڕەواترین کارە کە ڕەخنە لە هەر تێز و ئایدیا و باوەڕێک بگیرێت وەیا چەسپی نازانستی بوون بدرێت لە تەوەڕەی گشت بیروباوەڕە نامارکسیەکان و هەمو بیروباوەڕ و تیۆریە سیاسی و ئایدیۆلۆجیەکانی تر بکرێن بە مەیدانی ڕمبازێن و ڕەخنەی قوڵی مارکسی و بگرە هەموو شتێک بکرێت بە مەشروعێک بۆ ڕەخنەلێگرتن تەنها مارکسیزم و کۆمۆنیزم نەبێت.

مارکسیزم چونکە زیهنی ترین ڕەوتی ئایدیۆلۆجیە پێیوایە کە مێژو شتێک نیە جگە لە دوبارەبونەوەیەکی میکانیکیی سواوی خێڵەکی خەباتی چینایەتی. ئەمە نەک بەرهەمی ئیشتیقاقێکی زانستی نیە بەڵکو بەرهەمی تێڕامانێکی زیهنییی سەرسەرەکیە بۆ مێژوی ڕاستەقینەی کۆمەڵگای مرۆیی چونکە ڕەوتی ڕوداوەکانی مێژوو زۆر لەوە ئاڵۆزتر ، جیاوازتر ، پڕپێچ و دەورتر ، قوڵتر و چەند سەرە و چەند جەمسەرترن.
لێرەدا، بەوهۆیەوە کە ئەوە کرۆکی بابەتی گفتوگۆکەمانە ، گەر مارکسیزم بە نمونە بهێنینەوە ، وردتر ئەو تایبەتمەندیانە دەرئەکەون.

مارکسیزم ڕەوتێکی ئۆتۆریتەریانە (سلطوي) یە. ناکرێ ئەم تیۆریە بەو شێوازە بناسینەوە کە لایەنگرەکانی پێناسەی ئەکەن بۆی. گەر وا بکەین و هەر ڕێبازێکی فکری بەپێی پێناسی خاوەنەکانی یا لایەنگرەکانی بناسینەوە تووشی هەڵدێر دەبین و ئەوکات ئەبێ بڕوامان وابێت کە ئاینەکان بۆ " هیدایەتی " مرۆڤ و نیشاندانی ڕێگەی ڕاست هاتون و ئیسلام ئاینی خۆشەویستی و ئاشتی و ئارامشە وئامانجی بەرزی لیبرالیزم بریتیە لە ڕێزکردنی هەمو مرۆڤەکان وەکو بونەوەری

یەکسان و … تاد ، چونکە ئەوانیش بەو تایبەتمەندیانەوە پێناسەی خۆیان کردوە.

لەگەڵ ئەوانەشدا، ئایا قۆناغی هەیمەنە و ڕەواجی ئایدیۆلۆجیا بەسەرچوە؟ من پێموایە سەرباری پاشەکشەی سەرسوڕهێنەری مارکسیەت لەچاو سەدەی بیستدا بەڵام خودی ئەو ڕەوتە فکریە بچووکترین چاوپیاخشاندنەوەی بەسەردا نەهاتوە و سەرباری ئەو گورزە کاریگەرانەی خواردویەتی سەرسەختانە ، گەرچی لە مەوقیعیەتێکی پەراوێزخراوەوە، درێژە بە پێداگری لەسەر ئەرکان و بنەما زیهنیەکانی ئەدات.
بەڵام ئەوە وەهمە کە واتەبگەین کە ئەوە تەنها ئەحزابی سیاسیی عەقیدەتیی چەپی و کۆمۆنیستیە کە پارێزەری سەرسەختی ئەو دنیابینیە تەسکە ئایدیۆلۆجیەن ، بەڵکو ، بەتایبەتی لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا ، ئایدیۆلۆجیا بە تایبەتمەندیە ڕاستڕەویەکەیەوە ، هەیمەنەیەکی فراوانتری هەیە بەتایبەتی بەسەر بوارەکانی ئەکادیمی و میدیادا .

ڕۆژگاری ئەمڕۆ ، بەپێچەوانەی زۆربەی پێشبینیەکانەوە ، بەتایبەتی پێشبینیی ڕەوتە لیبرالەکانی ڕۆژئاواوە، سەردەمی پووکانەوە و پەچرانەوەی مەلەفی ئایدیۆلۆجیا نیە، بەڵکو ڕەوتە ئایدیۆلۆجیەکان گەرچی بە تین و تاوەکی کەمترەوە لەچاوجاران، درێژە بە تەمەنی خۆیان ئەدەن و لە قاڵب و فۆرمی نوێ و لە بەرانبەر تەحەدیاتەکانی ئەم سەردەمەدا دێنە مەیدان و مەوجی تازەی بزووتنەوەی ڕاسیزم و ناسیونالیزم و کۆنسیرڤاتیڤی ڕۆژئاوایی و ئیسلامی سیاسی تەنها چەند نمونەیەکن.
ئەوەندەی بگەڕێتەوە سەر کوردستان و ناوچەکە نابێ لە بواری باسکردنی ئایدیۆلۆجیای مارکسیزمدا ٢ شت لەیاد بکەین :
یەکەم : ئەوە نوسخە و ڤێرژینە ئەسڵی و دەستی یەکەمەکەی ئایدیۆلۆجیای مارکسیزم نیە کە لە سیەکان و چلەکانی سەدەی بیستەوە بەرەبەرە بڵاوئەبێتەوە بەڵکوو ئەوە ئایدیۆلۆجیای مارکسیزمە بەڕیوایەت و تەفسیری ستالینییەوە ، وەکو مەرجەعی سەرەکیی مارکسیزم و کۆمۆنیزم لەو قۆناغەدا.
دوەم: بڵاوبونەوەی هەر ئایدیۆلۆجیایەک لە هەر شوێن و کاتێکدا زەمینە و پێویستیی تایبەتی خۆی هەیە. دەستبردن بە مارکسیزم و کۆمۆنیزم (شیوعیەت) لەو قۆناغە سەرەتاییانە لە عێراق (١٩٢٠ – ١٩٣٠) و لە کوردستاندا ١٩٣٠ – ١٩٤٠ لەسەر بناغەی پێویستیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتیی دیاریکراو بو کە بریتی بو لە دابینکردنی پێویستیەکانی ڕوکردنە مۆدرنیتە و پەیوەست بون بە ڕەوتی کۆمەڵگای

جیهانیی ئەوکاتەوە کە شتێک نەبوو جگە لە کۆمەڵگای سەرمایەداریی جیهانی.

بەڵام بەوهۆیەوە کە عێراق بە کوردستانیشەوە لەژێر کۆنترۆڵی ڕاستەوخۆی کۆلۆنیالیزمی بەریتانیا بو بۆیە بەتەبیعەت ئەو پرۆسەیە مۆدێلی دژی کۆلۆنیالیستی و قاڵبێکی چەپیی بەخۆوە گرت. لەو سەردەمەی عێراقدا ڕزگاربون لە کۆتی کۆلۆنیالیزمی بەریتانی و ئەنجامدانی پرۆسەی سەربەخۆیی سیاسی بۆ عێراق، ڕیگەی پەیوەست بون بوو بەڕەوتی مۆدیرنیزمەوە لە سایەی مۆدێلی بزوتنەوەی ڕزگاریی نیشتیمانیدا کە تیۆریزانە مارکسیەکانی ئەوکاتەی س□قی□ت سەبارەت بە چارەنوسی و□لاتانی ژیردەستی کۆلۆنیالیزم دایانڕشتبوو. هەڵبەتە ئەوە تەنها مۆدێل نەبو بەڵکو لەپەنای ئەوەدا مۆدێلێکی تر هەبوو کە چینی ناوەنجیی تازە سەرهەڵداوی ئەو جۆرە ولاتانە پەیڕەویان لێئەکرد کە پێی وابو کە هەمان پرۆسەی مۆدیرنیزم لەپەنای و□لاتانی ڕۆژئاوا و هێزە کۆلۆنیالیستەکاندا باشتر و بێدەردیسەرتر دێتە دی وەکو نموونەی ئوردن یا ئێرانی ئەوکاتە. لەڕستیشدا ئیستە پاس ٨٠ ساڵ دەرکەوت کە ئەرکی مۆدیرنەکردنی ئابوریی وڵات و پیادەکردنی مۆدێلێکی داینامیک لە ڕوانگەی دوەمەوە دابین ئەبێت و بەپێچەوانەوە ئەوانەی مۆدێلی بزووتنەوەی ڕزگاری نیشتیمانیان پەیڕەوکرد سەرەنجام تووشی داڕووخان و بنبەستی گەور□ بون. نموونەکانی ئیمارات، کوەیت ، قەتەر، بەحرەین ، مەغریب لەلایەک کە پرۆسەی گەشەی ئابووری وپەیوەست بون بە ئابووری گڵۆباڵیزەکراوی سەدەی بیستویەکیان دابینکرد و تیایدا جێگیر بون و جۆرێک لە ئیستیقراری سیاسی تیایاندا جێگیربووە ، لەبەرانبەریشدا نموونەکانی لیبیا و میسر سوریا و عیراق و یەمەنی خوارو هەن کە جگە لە داڕووخانی هەیکەلیی ئابوریان بوونە بە مەڵبەندی نائارامی سیاسی و تیرۆر و ئەزمەی قوڵی کۆمەڵایەتی.

من وتم مارکسیزم لەسەر بناغەی زەمینە و پێویستیە تایبەتەکانی خۆی سەرهەڵئەدات واتە پێویستیەک وادەکات کە لەدرێژەی پرۆسەیەکی سیاسیدا بۆ بەدیهێنانی ئاڵوگۆڕ لە ژیانی سیاسیدا چینە نوێکان بەتایبەتی ئەوانەی کە هەست ئەکەن کە بەئەندازەی پێگەی کۆمەڵایەتیی نوێیان بەهرەمەند نین لە پێگەی سیاسیی شیاو لەگەڵ ئەو ئەو پێگە کۆمەڵایتیادا ،و لێرەوە مارکسیزم بە فیعلی ئەو ڕۆڵە ئەبینێت. لێرەشدا بە پێچەوانەی ئیدیعائاتی شیوعی و کۆمۆنیستەکانەوە ، ئەو توێژە نەک کرێکاران بەڵکوو چینی ناونجیی شار و ڕۆشنبیرانی هاوتیرازی ئەوان و و□کو ه□میش□ م□رام و

تەماحە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی خۆیان لەژێر بەرگی بەرژەوەندی چینی کرێکاران و جوتیاراندا ئەخەنەڕوو نەک بەن و ڕاستەوخۆ بەناوی چینایەتیی خۆیانەوە ئەو پەیامە ڕابگەیەنن.

لەکوردستاندا ئەم پرۆسەیە ، بەهۆی خاویی دینامیزمی کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگای ئەوکاتە و ڕکوودی ئابووری و فکرییەوە ١٠ ساڵێک پاش باقی عێراق ئەکەوێت. بۆیە ئەو قۆناغەی چڕکردنی مارکسیزم ، بەتایبەتیش بەهۆی لاوازیی بزووتنەوەی ناسیونالیستیی کوردەوە و هەروەها پێگەی لاواز و نەخەمڵیوی چینی ناوەنجیی کۆمەڵ ، هیچ تایبەتمەندی و ڕەنگوبۆیەکی تایبەتیی کوردستانیی پێوەنیە بەڵکو درێژکراوەی ڕاستەوخۆی پرۆسەی سەرهەڵدانی مارکسیزمە لە بەشی عەرەبیی عێراقدا ، بەهەمان تایبەتمەندی و لەسەر بناغەی هەمان پێویستی و بەهەمان میتۆد و لەقاڵبی هەمان ئەو تێزە سیاسیانەدا (سەربەخۆیی عێراق ، گەشەپێدانی ئابوریەکەی ، ئازادیی خەڵکەکەی لە کۆتی وابەستەیی بە بەریتانیاوە، هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامە ناڕەواکان کە بەریتانیا سەپاندونی بەسەر عێراقدا ، ئەندامەتیی عێراق لە ئەنجومەنی گەلان و… تاد) ، لە کوردستانیش مارکسیزم بە ١٠ ساڵ تاخیرەوە سەرهەڵئەدات.

لێرەدا پێویستە جەخت لەسەر خاڵێکی مانادار بکەمەوە. بڵاوبونەوەی ئایدیۆلۆجیای کۆمۆنیستی هەر لەسەرەتاوە و تا ئێستاش تەنها و تەنها وەکو ئامرازێکی ڕاستەوخۆی خەباتی سیاسی وەیا وەکو عەقیدەیەک و بەدیاریکراویش وەکو ئامرازی بەرجەستەکردنەوەی تموحاتەکانی چینی ناوەنجیی تازە سەرهەڵداوی کۆمەڵ دەرکەوتوە نەک وەکو ڕەوتێکی فکری و کەلتووری کە بوارەکانی فەرهەنگ و لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی و نوسین بگرێتەوە یا گەر لەوبوارانەشدا هەر بروزاتێکی مارکسیزم ببینرێت ئەوە هەر بە پەیوەند بە چالاکیی حیزبی و سیاسەتەوەیە کە پریشکەکانی لەوبوارانەشدا و بە خزمەت بە ئامانجە سیاسی و حیزبیەکە دەرکەوتون.

هەیمەنەی جیهانیی فکری مارکسی و داینامیکیەتی ئەو ئایدیۆلۆجیایە و تەداعی بونەوەی بە ڕزگاربونی گەلانی ستەملێکراوی ڕووسیا و ڕۆژهەڵات بەگشتی و خەسڵەتی نوێی ئەو بیروباوەڕە بەتایبەتی لەڕۆژهەڵاتدا و لە مەحەکنەدانی تا ئەوکاتەی و لەئارادانەبونی نمونەی شکستخواردویی ئەو ئایدیۆلۆجیە خاڵی بەهێزبون و خزمەتیان بەگەشەسەندنی ئەکرد. لەولاشەوە پوچ دەرچونی بانگەوازەگانی دەوڵەتە کۆلۆنیالیەکانی ڕۆژئاواو بەتایبەتی بەریتانیا و پرەنسیپەکانی ویلسون و بەڵێنەکانیان سەبارەت بەئازادیی گەلانی ژێردەستە لە دوای

شەڕی جیهانیی یەکەم و ڕوخانی ئیمپراتۆریی عوسمانی کە ببوو بە مەتەکەیەک بەسەر گەلانی ڕۆژهەڵاتی ناوینەوە، لەگەڵ چەندین هۆکاری تردا کە بواری ڕیزکردنیان نیە ، وایان کرد کە ئەو تموحاتە سیاسیانەی چینی ناوەنجی لە پەنای ئیمپراتۆریی تازە سەرهەڵداوی سۆڤیەتی و لە قاڵبی چەپی و سۆسیالیستیدا بەرجەستە بکرێن . ئیتر تایتەی گۆورەی چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی و مەقوولاتی هاوشانی ئەوان لەو بەستەرە سیاسی و کۆمەڵایەتیەدا و لەو ململانە واقیعی و ڕاستیەدا سەرهەڵئەدەن و مانا پەیدا ئەکەن نەک خەباتی چینی کرێکار لە دژی سەرمایە و بورجوازی ، کە وجوودەکی دەرەکیان نەبوو ، یا لەچاو بزوتنەوەی یەکەمدا بە بەراورد نەدەهات. بەڵام هەروەکو لەپێشەوە وتم ئیتر ئایدیۆلۆجیا و بەتایبەتیش لە پرۆسەی تەمەنی خۆیدا و لە ئەڵقەکانی دواتردا ئەوانە ئەکات بە بەدیهیاتی فکری. لیرە بەدواوە ماتریالە ڕاستەقینەکە لەگەڵ وێنەکەیدا جێگۆڕکێیان پێئەکریت و بابەتە ئەسڵیەکە وەکو ڕەنگدانەوەی وێنەکە نیشان ئەدریت و بەتێپەڕینی ڕۆژگار ئیتر ئەوە ئەبێت بە ڕیوایەتی ڕاست. هیچ شتێک ناتوانێت شتەکان ئاوا سەرەوقنگ نیشان بدات جگە لە سیحری ئایدیۆلۆجیا.

بەوپێیە ئایدیۆلۆجیای مارکسیزم لە عێراق و کوردستانەکەیدا هەر لەسەرەتاوە ڕەنگ و بۆیەکی تەواو حیزبی و سیاسیی هەبوە و کەمتر وەکو میتۆدێک خراوەتەگەڕ بە ناسینی کۆمەڵگا و چینەکان و ڕەوتە فکریەکانی تر و مێژوی ئەو وڵاتە و پێکهاتە ئابوری و کۆمەڵایەتی و کەلتوریەکەی. ئەمە لەبەرەدا ڕوبەڕوین نەک لەگەڵ ئایدیۆلۆجیا بەمانا مەعریفیە پان وپۆڕەکەی (بە بەراورد لەگەڵ ئەو دەسکەوتە فکری و مەعریفیانەی کە مارکسیزم لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا بەدەستیان دێنێت لە بوارەکانی ڕۆشنبیری و ئەکادیمی وهونەر و ئەدەب … تاد) بەڵکو لەگەڵ ئایدیۆلۆجیا بەمانا لەقاڵبدراو و بەرجەستەکراوەکەی لەچوارچێوە یەکی شەتەکدراوی تەسکی سیاسی و گروهی و حیزبیدا.

دەنگەکان:

لە وەڵامی پرسیاری یەکەمدا و لە کۆپلەیەکدا ئاواتان نووسیوە، (مارکسیزم چونکە زیهنی ترین ڕەوتی ئایدیۆلۆجیە پێیوایە کە مێژوو شتێک نیە جگە لە دووبارەبوونەوەیەکی میکانیکیی سواوی خۆڕەکی خەباتی چینایەتی.)

ئایا پێتان وایە مارکسیزم وەکو تیۆر (زهنگەرایی) یاخود، لایەنگرانی ئەو میتۆدە فکریە ئاوا لەگەڵیدا کار دەکەن؟ ئەی ئەگەر

پێت وانییە مێژوو لە ژێر هەژموونی خەباتی کارو سەرمایەدا دەچێتە پێشەوە، ئەی چیترە؟

عدنان كريم:

مانیفێستی کۆمۆنیست ، کە بە حەق ناونراوە ئینجیلی کۆمۆنیزم ، یەکەمین پەرەگرافی گوزارشت لەو مانا مەفهوومییەی (Conceptual) مارکسیزم ئەکات بە خەباتی چینایەتی و ئەڵێت : مێژووی تا ئێستای مرۆڤایەتی (جگە لە قۆناغی کۆمۆنەی سەرەتایی) ، شتێک نیە جگە لە مێژووی خەباتی چینایەتی.
لەوەهەسانی قسەکانی من لەسەر مارکسیزم واتە خودی ئەو تیۆریەیە کە مارکس و ئەنجلز بناغەکانیان داڕشت و دواتر لینین لەسەرەتای سەدەی بیستەوە تەکمیلی کرد. تیۆریی خەباتی چینایەتی لای مارکس (بەتایبەتی لە ساڵانی چلەکان و پەنجاکانی سەدەی نۆزدەدا) زیاتر ڕەهەندێکی سۆسیۆلۆجیی هەبوو بەڵام لای لینین ڕەهەندێکی تەواو ئایدیۆلۆجی و سیاسی بەسەریدا زاڵ ئەبێت.
پێداگریی جەوهەریی مارکسیزم لەسەر ئەوەیە کە مێژووی بەشەریەت شتێک نەبوە جگە لە مێژوی خەباتی چینە ژێردەستەکان لە دژی چینە دەسەڵاتدارەکان کە دواترینیان بریتیە لە ململانەی بە ئەمانی چینی کرێکار لەدژی سەرمایەداری و چینی بورجوازی و هەموو چینەکانی تری کۆمەڵگە کە کەم تا زۆر سودمەندن لە نیزامی چەوسێنەرانەی سەرمایەداری. تیۆریی مارکسیزم پێ لەسەر ئەوە دائەگرێت کە سەرمایەداری خۆی گۆڕ هەڵکەنی خۆی واتە چینی کرێکار دروست و پەروەردە ئەکات . بەوپێیەش ناکۆکیە حەتمیەکانی ئەو نیزامە تا دێت قوڵتر ئەبنەوە و سەرەنجام چینی کرێکار و پێشڕەوانی ئەو چینە واتە کۆمۆنیستەکان لە دەی ئەزمە یەک لەدوای یەکەکانی ئەم نیزامە و لەسەرپایەی ناڕەزایەتیی گشتی و سەرتاپاگیری چینی کرێکار و هەمو توێژە ژێردەستەکانی کۆمەڵگای سەرمایەداری پاراوتر و موجەڕەب تر ئەبن.

ئەم تەفسیرە دواتر ئەگاتە جێ مەبەستی ڕاستەقینەی خۆی و پێداگری لەسەر ئەوە ئەکات کە کۆمۆنیستەکان بەدامەزراندنی حیزبی کۆمۆنیست ڕیزی سەربەخۆی بزووتنەوەی سۆسیالیستی بەدی دێنن و چینی کرێکار ساز و ئامادە ئەکەن تا لە ڕێگەی شۆڕشی کۆمەڵایەتیی خۆیەوە سەرمایەداری لە گۆڕنێت و لەجێی ئەو دیکتاتۆریی پرۆلیتاریا وەکو یەکەمین پێویستی و هەنگاو بەرەو دامەزراندنی کۆمەڵگای سۆسیالیستی بسەپێنێت و تا لەوەوە مەکدارێتیی گشتیی ئابووری بەرقەرار بکات و هەنگاوی یەکجاری بنێت ڕوەو نەمانی چینەکان و بنیاتنانی کۆمەڵگای

بە چین و بە دەوڵەتی کۆمۆنیزم. لێرە بەدواوە چیدی شتێک نامێنێت بەناوی چەوسانەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە و ئازادی بەمانا ڕەهاکەی لەسایەی کۆمۆنیزمدا ئەگات بە چڵەپۆپەی خۆی و خۆشگوزەرانی هەموو سوچێکی کۆمەڵ ئەگرێتەوە.
بەڵام مارکسیزم بەلەحنێکی نیمچە دینی هەمیشە پێداگری لەسەر ئەوە ئەکات و بەبیرمان دێنێتەوە کە مەرجی یەکەمی سەرجەم ئەو پرۆژە گەورەیە پەیڕەوەی کردن لە سۆسیالیزمی زانستی (واتە مارکسیزم) ودامەزراندنی حیزبی کۆمۆنیستە.
ئەو وێنەیەی سەرەوە دەسکردی من نیە، بەڵکوو ئەوە جەوهەری مارکسیزمی ئۆرتۆدۆکسە کە جێی هاوڕایی تەواوە لەناو باڵە جیاوازەکانی بزوتنەوەی کۆمۆنیستیدا لە کۆنەوە تا ئێستا.
تیۆری مارکسی سەبارەت بە خەباتی چینایەتی لەوانلەوە لە وەهم. ئەم تیۆریە تایبەتمەندیەکی هلامیی هەیە . زۆر سەیالە و هیچ نادات بەدەستەوە. دەتوانرێت بە زۆر مەبەستی ناکۆک و جیاواز بخرێتەگەڕ.

مەقولەی خەباتی چینایەتی و فۆرمەلەی خەباتی کرێکاران لە دژی سەرمایەداری مەقولەیەکی زانستیی سەربەخۆ و بەلایەن و بەمەرام نیە لەچاو زۆرێک لە مەقولات و تەرمی تری بواری سۆسیۆلۆژی. ئەم تێزە بە مەبەستی سیاسیی زۆر ڕۆشەن داتاشراوە و لەململانێ لەکەی و جیهانیەکانی یەک سەدە و نیوی ڕابوردودا چەکی دەستی بزوتنەوەیەکی سیاسی دیاریکراو بووە بە ئامانجی تایبەتی خۆیەوە کە ناوەکەی لەکەیتەوە ، لەناوەڕۆکدا، چینی کرێکار قازانجێکی لێ نەبینیوە.
کریکارانی وڵاتانی سۆسیالیستی و بەتایبەتی لەسەردەمی لینین و ستالیندا ، ژێردەستەترین بەشی کۆمەڵگای ئەو وڵاتە و گشت سیستمە سۆسیالیستیەکان بون. بارودۆخی کرێکاران لە کۆریای باکور و باشوور یان لە ئەلمانیای ڕۆژهەڵاتی جارانی سۆسیالیست و ئەڵمانیای سەرمایەداری لە ڕۆژئاوادا بەراورد ناکرێن. لەکۆریای باشوردا چینی کرێکاری بەهرەمەندە لە مافی مانگرتن ، ڕێکخراوبون، پێکهێنانی ڕێکخراوی سیاسی و پیشەیی، مافی مانگرتن و خۆپیشاندان، و لە باکورەکەیدا هیچیەک لەو مافانەی نیە گەرچی سیستمەکە نازناوی ئەو چینەی پێوەیە و بەناوی ئەوەوە زیندانێکی گەورە دروستکراوە. لە ساڵی ١٩٦٢ بەدواوە حکومەتی ئەڵمانیای سۆسیالیستی (شەرقی) دیواری بەرلین دروست ئەکات بۆ ڕێگرتن لە هەڵاتنی کرێکاران و خەڵکی ئەو وڵاتە بۆ ” دۆزەخی ” ئەڵمانیای فیدرالی سەرمایەداری ئەوکات!!!. گەیشتن بەئاستی گوزەرانی کریکارانی ئەمریکا و ئەو مافانەی لەیان بەهرەمەندبون، هەر لە سەردەمی لینینەوە، خەونێکی دێرینی کرێکارانی سۆڤیەتی جاران بو.

بەکورتیەکەی ، چینی کریکار کە بابەتی ئەسڵیی کۆمۆنیزمە هیچ خێروبێرێکی ئەو هەمو ڕیتۆریکە لەفزیەی مارکسیزمی بەرناکەوێ سەبارەت بە ئازادی و یەکسانی و دەسەڵاتدارێتیی کرێکاران و ....تاد و بەپێچەوانەوە کۆمۆنیزم خزمەتێکی گەورە ئەکات بەسەرمایەداری لەڕێی بنیاتنانی سیستەمێکی تۆتالیتارەوە کە چینێکی نوێی حیزبی – ئایدیۆلۆجی تیا فەرمانڕەوان. سیستەمێکی تاک حیزبی و تاک ڕەهەندی لەهەموو بوارەکانی ژیانـدا کە جگە لەوەی ئازادی لە خەڵک و لەپێشیانەوە لە کرێکاران زەوت ئەکات دژوارترین بارودۆخی ئابوریش بەسەریاندا ئەسەپێنێ و ئەستاش قات و قڕیەکان و مەرگەساتەکانی ژیان لەسایەی سیستمی سۆڤیەتیدا لەیادەوەری خەڵک و مێژوی ئەو وڵاتەدا بە زیندویی ماونەتەوە . بەوجۆرە کۆمۆنیزم گەورەترین هەڵمەتی ڕزگاریبەخشی ئینسان لەسەدەی بیستدا لە دژی سەرمایەداری ئەکات بەقوربانیی ڕیتۆریکە فکری و ئەتۆریتانیزمە سیاسیەکەی خۆی وسەرەنجامە مەئساویەکانی بلۆکی سۆسیالیستی لە جیهاندا بە قۆناغێکی دوورودرێژ خەونی ڕزگاری لە کۆتی چەوسانەوەی سەرمایەداری و بەدیهێنانی عەدالەتی کۆمەڵایەتی ، لە ناخی ئەواندا ئەمرێنێت.
لەبەردا ئەوە گومانی تیا نیە کە لە ئەمریکا و کۆریای باکور و ئەڵمانیای فیدرالی ئەوکات ، ئەوە سیستم و نیزامی کاپیتالیستیە کە زاڵ بوە و زاڵە و ئەو نیزامەش لەسەر بناغەی ناعەدالەتیی ئابووری ونایەکسانیی فرسەت بە چینەکان و چەوسانەوەی چینایەتی و دەسەڵاتدارێتیەکی سیاسی بنیاتنراوە کە پارێزگاری لەو سیستەمە ئەکات ، بەڵام هێشتا چینی کرێکار ، لەچاو هەموو جۆرەکانی سۆسیالیزمی تا ئەستادا ، بەهرەمەندە لە ژیانێکی باشتر.

ڕەنگ بێ کەسانێک پەیدا بن و بڵێن کە هیچیەک لەو سیستمانەی تا ئەستا لە میژوودا بەناوی چینی کرێکار و سۆسیالیزمەوە دامەزراون ، سۆسیالیزمی ڕاستەقینە نەبوون!!! . ئەم جۆرە دەربڕینانە ئیتر لە بواری جەدەل و پلمیکی فکری دەرئەچن ومن پێموایە ئەو ڕیتۆریکە ڕۆمانسیە سیاسیانە لەهیچ شوێنێکی دنیا کڕیارێکیان نەماوە و کەس ئەو جۆرە هەڵوێستانە بەجدی وەرناگرێت. ئەو سیستمانەی بەناوی سۆسیالیزمەوە لە ڕوسیا ، چین ، ئەوروپای شەرقی، ڤێتنام ، کوبا، کەمبودیا ، لاوس و چەندین وڵاتی تری جیهانی سێیەم دامەرزران ، کتومت و هەریەکەیان بەپێی تایبەتمەندیی خۆیان پەیڕەویان لە تیوریی مارکس ولینین کردوە. لەڕوسیا لینین خۆی ئەندازیاری ئەو سیستەمە بو و بنەماکانی دامەزراندنی سیستمی پڕ لە ستەم و چەوسانەوە لەلایەن خودی ئەوەوە بنیاتنرا.
بەو مانایانە مەقولەی خەباتی چینایەتی و ململانێی چینی کرێکار لە

دژی سەرمایەداری شتێک نیە جگە لەڕوتێکی فکری- سیاسی تری کۆمەڵگای مودرین و بەرهەمێکی تری مودرنەتە کە بەرپرسیارە لە بەدیهێنانی ئەو دنیا پڕ لە ستەمە.
گەر سنورەکانی ئەو ئیدراکە عاتیفی و ڕۆمانسیە ببەزێنین کە تان و پۆی کۆمۆنیزم پێکدێنێت و دیاردەکان هەروەکوو خۆیان هەن نەک بەوجۆرەی کە پێویستە هەبن ، ببینین، ناواقیعی بونی ئەو تێز – جەوهەرە مارکسیە دەرک پێئەکەین.

با نمونەی مێژوی ئەوروپا بە بیر بهێنینەوە. ئایا بەڕاستی لەسەدەکانی زایین بەدواوە مێژوی ئەو ناوچەیە میژووی خەباتی چینایەتی بوە و ئەو خەباتە ڕەنگڕێژی کۆمەلگا و دیاردەکانی کردوە وسیماکانی دیاریکردوە؟ بێگومان نەء . شەڕەکانی ئیمپراتۆری ڕۆمانی ، کێشەکانی نێوان مەزهەبە جیاوازەکانی کریستیانیەت (پرۆتیستانت و کاتۆلیک و ئۆرسۆدۆکس واتە کەنیسەی شەرقی) ، [illegible] کەنیسە و قەشەکان ، شۆڕشی پیشەسازی ، ڕێنیسیانس، مەزهەبە ئابوریە پەیڕەوکراوە جیاوازەکان و ئاکامەکانی پەیڕەوکردن لەهەر یەکێکیان ، شۆڕشەکانی جوتیارانی ئەڵمانیا و پۆڵۆنیا و چیک لە دژی فیۆدالەکان ، پەلامارەکانی عوسمانیەکان بۆ سەر ئەوروپا و بەرەنگاریی ئەوروپا لە بەرانبەریاندا، سەرهەڵدانی ئیسلام و دواتر شەڕی سەلیبیەت، و دەیان کارەسات ودیاردەی ئابوری، کۆمەڵایەتی، سیاسی ، فکری ، ڕۆشنبیری ، ئەدەبی و هونەری تر [illegible] هەبوە لە سازدان و خەمڵاندن وپێشڕەوی مێژووی واقیعیدا. ئەوانەن توخمە پێکهێنەرە ڕاستەقینەکانی مێژوی کۆنی ئەوروپا تا دەگەن بە شۆڕشی پیشەسازی و قۆناغی داهێنانی ئامێری هەڵم و شۆڕشی فەرەنسا و ئیسلاحاتی دەستووریی بەریتانیا. بەو مانایە کورتکردنەوەی ئەو میژووە فرەجەمسەر، پڕگرێ و گۆل، دەوڵەمەدند ، قوول و پانوپۆڕە لەتەنیا ڕەهەندێکی کۆمەڵایەتیدا کە ڕەهەندی خەباتی چینە ژێردەستەکانە لە دژی چینە دەسەڵاتدارەکان، بریتیە لە ئاوەژوکردن و [illegible] ئەو مێژوە نەک ڕونکردنەوەی لاپەڕە تاریکەکانی.

بەڵام دیسانەوە ئەوەش جێی سەرنجێکی قووڵترە کە بکەر و پاڵەوان و پێشڕەوی ئەو ئەو ئاڵوگۆڕانە و بەتایبەتی لەوەرچەرخانە گەورەکانیدا چینی ناوەڕاست بون و ئەوان بون کە چینە ژێردەستەکانیان مەبەلایز، هوشیار و ڕابەری کردوە بەشۆڕشی ئوکتەبەریشەوە. ئەوە چینی ناوەڕاستە کە ئاراستەی دیاردەکان و ئاڵوگۆڕەکان دیاری ئەکات. ئەو چینەیە کە ئاسەی سیاسی و فکریی قۆناغەکان ڕەسم ئەکات و هەر قۆناغە و لەهەر شوێنەش ناوەکی

لەئەنەت و یا بە شۆڕشی گەل ، بزووتنەوەی خەڵک ، ڕاپەڕینی جەماوەر، هەستانی برسییەکان یا شۆڕشی کریکاری و سۆسیالیستی ناوزەدیان ئەکات. ناونانەکە و نازناوە هەڵبەستراوەکە زەمان و باوبونی ئایدیۆلۆجیەکان و گیرابونی بیروباوەڕە جیاوازەکان دیاریی ئەکەن. شۆڕشی فەڕەنسا لەژێر چەتری (برایەتی و یەکسانی و ئازادیدا) بەرپائەبێت بەڵام شۆڕشی ڕووسیا لەژێر نازناوی سۆسیالیزم و ڕزگاریی چینایەتی و لەناوبردنی سیستەمی سەرمایەداریدا. گەر ئەو ٢ نموونەیە لەهەموو شتێکدا جیاواز بن ، کە حەتمەن جیاوازی زۆریان هەیە ، بەڵام لەوەدا یەکسانن کە ڕابەر ، دیاریکەری ئاسۆ سیاسیەکەی ، و سودمەند و سوکان بەدەستەکەی هەمان چینی ناوەنجیی کۆمەڵە.

بەلام ئایا ئەوانە لەسایەی چ سیستەمێکی چینایەتیدا ڕوئەدەن و قۆناغی تەمەنی خۆیان تێئەپەڕینن و میژو دروست ئەکەن؟ بێگومان لە جەرگەی سیستەمێکی ئابوری و کۆمەڵایەتیی چینایەتیدا (فیۆدالی و پاشان سەرمایەداری) . هەرلێرەوەش ناسکی و ئیشکالیەتی سەرەکی باسەکە سەرهەڵئەدا کە مارکسیزم تیکەڵەیەکی سەیر ئەکات لە نێوان جیاوازی چینایەتی و خەباتی چینایەتی و لەئەڵقەی دواتریشدا ئیتر خەباتی چینایەتی لە دیاردەیەکی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسیەوە ئەگوازێتەوە بە دنیای ئایدیۆلۆجی و تەوتەم و تابۆیەکی ئایدیە – سیاسیی تەمام عەیاری لە ساز ئەکات.
مرۆڤی سەدەی بیست هەمو شێواز وباوەکانی کۆمۆنیزم و مارکسیزمی تاقیکردەوە بەڵام هیچیان نەک ڕیشەی چەوسانەوەی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئەویان هەڵنەتەکاند بەڵکوو ئەو تاڵاوەی لەسایەی ئەو سیستەمەدا چەشتیان لە تاڵاوی سەرمایەداری خراپتر بوو.
لێرەدا ئەبێ ئەوە دووبارە بکەمەوە کە ئاژیتاسیۆن لە دژی ستەمی کاپیتالیزم خۆی لە خۆیدا هیچ شەرعیەتێک و ڕەوابوون نادات بە کۆمۆنیزم. ئەمە بە پێچەوانەی سەرەتای سەدەی بیست واقیعیەتێکی دنیای ئەمڕۆیە و تایبەتمەندی جیهانی ئێستای ئەمڕۆیە کە کۆمۆنیستەکانی ئەم سەردەمە دەرکی ناکەن و ئەوە نادیدە ئەگرن کە جارێکی تر زەحمەتە کۆمۆنیزم بەو ڕابوردوە تاڵییەوە ببەستەوە بە پەرچەمی ڕزگایی چینی کرێکار یا گەلانی ژێرستەم یا پەرچەمی ناڕەزایەتیی هیچ بەشێکی بەرچاوی کۆمەڵگای ئینسانیی ئەمڕۆ. ئەمڕۆ هاتنەوە مەیدانی کۆمۆنیزم تەنها لەژێر ئاڵای پەردەهەڵماڵین لەستەمی سەرمایەداری و پاکنەکردنەوەی پاشڵەی کۆمۆنیزم لەو پەخەڵاوات و " گەوڕی ئەجیاس" ەی کە ڕابوردوی کۆمۆنیزمی پیس کردوە نەک هەر مەحاڵە بگرە وەهمێکی گەورەشە. ناکرێ ئەو پاشخانە خوێناوی

و پە لەستەمەی کۆمۆنیزم بە هیچ پاساوێک بخرێتە ئەستۆی هیچ لایەنێکی دەرەکی و نەیار و ئەنتی کۆمۆنیست و لادەر بەڵکو جورئەتی سیاسی و فکری لەوەدایە کە ڕێک دان بەو ڕاستیەدا بنێن کە ئەوە کۆمۆنیزم و مارکسیزمە کە لێپرساوی ڕاستەوخۆی ئەو تراجیدیانەیە کە لە سایەی سیستمی سۆسیالیستیدا خوڵقاون نەک ڕێتۆریک داتاشینی وەکو جۆرەکانی سۆسیالیزمی بورجوازی و وردە بۆرجوازی و تەزگەلی وەکو سەرمایەداری دەوڵەتی و چی و چی.

ئەمڕۆ هەڵگرانی ئاڵای خەباتی چینایەتی ، واتە کۆمۆنیستەکانی سەدەی بیستویەک لە بەردەم ئەرکێکی سیاسی و فکری و ئەخلاقیی گەورەدان و ناچارن وەڵام بدەنەوە بە دەیان پرسیار وکێشەی سەردەم یا کێشەکانی پەیوەندیدار بە مێژوی کۆمۆنیزمەوە ئەگینا پرۆسەی پەراوێزبونیان بەردەوام ئەبێت. ئایا ئەوان بڕوایان بە هەڵبژاردنی ئازاد هەیە یان نا ؟ فەلسەفەی پلۆرالیزمیان قەبووڵە؟ لەسەر دیموکراسی چی ئەڵێن ؟ چۆن ئەڕواننە مەسەلەی مافی مرۆق ؟ ئایا بەکارهێنانی کارتی مافی مرۆق لێرە و لەوێ لەلایەن غەرب و ئەمریکاوە بە مەرامی سیاسی ئەتوانێ ببێت بە بیانوویەک بۆ سوکایەتی و کایەکردن بە بایەخی مافی مرۆق لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە؟ ئایا تەنیا کەمپەینکردن لە دژی شەڕ، هێرشی سەرمایەداری بۆسەر مافەکانی کرێکاران، تەسکردنەوەی بوارەکانی ماف و ئازادیەر گشتیەکان ، پەرەسەندنی ڕاستڕەوی یا وتنەوەی قەوانی ” ئەزمەی سەرمایەداری ” … تاد، ئەتوانێت کۆمۆنیزم لەو گۆشەگیری و پەراویزکەوتویی و بێئایندەییە ڕزگار بکات ؟ ئایا تەنها بەوەندە ئەستۆیان پاک ئەبێتەوە بڵێن تاقیکردنەوەکانی سۆڤیەت، چین ، کوبا، ڤێتنام ، ئەوروپای شەرقی ، و …..، تاد کۆمۆنیست نەبوون و ئەوانە ناوزەد کرێن بە لادان و پیادەنەکردنی دروستی مارکسیزم ؟ ئایا دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا کۆڵەکەیەکی بنەڕەتیی مارکسیزم بووە یا ” بدعە ” یەکی ستالین و ماو یا ئەنوەر خۆجە و هۆنیکەر بووە؟ تا ئێستای بەشەجۆراوجۆرەکانی کۆمۆنیزم لە جیهان و ناوچەکەی ئێمەدا (ترۆتسکیستەکان ، چەپی نوێ ، مارکسیە ڕادیکالەکان ، لایەنگرانی ئەنتەرناسیونالیزمی چوار ، کۆمۆنیزمی کرێکاریی ئێران …تاد) وەڵامێکی ڕون بەوانە و بە دەیان پرسیاری تری چارەنووسساز نادەنەوە کە یەخەیان گرتوون و دەیان ساڵە تێپاون بەسەریەکدا و ئوباڵی خۆیان بەوە پاک ئەکەنەوە کە ئەوڕەوتە فکری و سیاسیانەی تا ئێستا و دەوڵەتانی بلۆکی سۆڤیەت و سەرجەم نیزامە سۆسیالیستەکانی تا ئەمڕۆی جیهان هیچیان نوێنەرایەتیی میراتی مارکس و لینین ناکەن و تەنیا ڕێگەش گەڕانەوەیە بۆسەر تیۆری و ڕێنماییەکانی ئەوان.

گەر ١٠٠ مێژووی ١٠٠ ساڵی رابووردووی کوردستان (عێراق) بەهەمان پێودانگ تاوتوێ بکەین ئەگەینە ئەنجام و دەسکەوتێکی چوونیەک.

بەدوای شەڕی جیهانی یەکەمدا سەرمایەداری وەکوو فۆرماسیۆنێکی ئابووری ، زیاتر لەدەرەوە و بەڕادەی یەکەم لەڕێگەی داگیرکردنی عێراق لەلایەن بەریتانیا و لکاندنی بازاڕی ئابوری و بازرگانیی ئەم ولاتەوە بە بازاڕی سەرمایەی جیهانی ، پاشانیش لەڕێگەی ئەو گەشە ئابوریەوە کە ڕوئەکاتە ووڵات ، چەکەرەئەکات و کوردستانیش ڕائەکێشرێتە ناو ئەو گۆڕانکاریانەی کە دینەپێش. ئەوانە سەرەتای ئاڵوگۆڕێکی ڕادیکالبوون لە پێکهاتەی کۆمەڵگای کوردستاندا.
لە کۆتایی سیەکانی سەدەی پیشوودا ناسیونالیزم و کۆمۆنیزم لەکوردستانی عێراقدا نەشونمائەکەن. ئەم قۆناغە هاوکات ئەبێت لەگەڵ هەڵچونی خێرای نازیەت و فاشیەت لە ئیتالیا و ئەڵمانیا کە ڕەنگدانەوەیان لە عێراقدا زۆر ئەبێت و وجگە لەوەی کە توێژاڵێکی سیاسی ناسینالیزمی عەرەبی لە عێراقدا ئەکەونە ژێر هەیمەنەی فاشیەتەوە بەڵام شیوعیەکانی عێراق زیرەکانە ئەکەونە گەڕ بۆ هەڵخراندنی بیروڕای گشتی کۆمەڵگای عێراق و کوردستان بە ئاراستەی پەیڕەوی لە سیاسەتی هاوپەیمانان واتە سۆڤیەت و بەریتانیا لە دژی دەوڵەتانی میحوەر واتە ئەڵمانیا و ئیتاڵیا و هاوپەیمانەکانیان کە لە ١٩٣٩ – ١٩٤٤ هەمو جیهان ئەبێت بە مەڵگەی شەڕی جیهانی ئەم ٢ قوتبە.

گەشەی شیوعیەت و مارکسیزم لەم قۆناغە لەکوردستاندا ، لەسایەی نەبونی سونەتەکانی ململانەی فکری و سیاسیی دیموکراتیک و عەقلیەتی جدلی بیروباوەڕەکان ، فەزای گشتیی ئازادیی دەربڕین و گفتوگۆی ئازاد و هەڵبژاردنی ئازادانەی بیروباوەڕ و جدلی نێوان ڕەوتە فکریەکان بەتووندی ئەخاتە ژێر کاریگەریی خۆیەوە و بەئاراستەی هەیمەنە وکپکردنی دەنگی جیاواز کارئەکات تا ڕادەی تەخوین و تەکفیری سیاسی وفکری و تێرمەکانی “وردەبورژوا ‘ و ” کۆنەپەرست ” و ” فاشیست ” بەکاردەهێنن بۆ ناوزەدکردنی نەیارانی سیاسی و فکریان. لەو قۆناغەدا هەردو باڵی شیوعیەت و ناسیونالیزمی کوردی ژیانی سیاسی و فەزای فکری داگیر ئەکەن و لەقاڵبی ئەدەن و بەتوندی ئەیخەنە ژێرگوشارەوە ئیتر هەر زۆر زوو جدلی ناو بزوتنەوە سیاسی و ڕەوتە فکریەکان قاڵبێکی ڕادیکال و توندوتیژ وەرئەگرێ و ڕێچکەی ئازادی بیروباوەڕ و پلمیکی ئازاد تیایدا بزر ئەبێت.

کوردستان لە سەردەمی پاشایەتیدا بارودۆخیکی چونیەکی هەبو لەگەڵ باقی عێراقدا. داخوازی و شیعاری سیاسی و ئامانجی خەڵک یەک بو.

هەمو وڵاتەکە لەلایەن ڕژیمەکەوە بەڕێوە ئەبرا کە دەسنیشاندە و جێپەسەندی بەریتانیا بو و بەچەندین پەیماننامەی زیللەت ئاوەر بەسترابۆوە بە بەریتانیاوە. جگە لەوە ناسیونالیزمی کورد پایگایەکی سیاسیی بەهێزی لەناو خەڵکدا نەبو. بزووتنەوەیەکی ناڕەزایەتی بەهێز لەکوردستانیشدا وەکو باقی عێراق لەئارادابو کە زیاتر بزوتنەوەیەکی ڕزگاریخوازی دیموکراتی بو. ئەم بزوتنەوەیە لەلایەن حیزبی شیوعیەوە ڕابەری ئەکرا و پارتی دیموکراتی کوردستانیش بە خۆگونجاندن لەگەڵ ئەو مەددە ئازادیخوازە چەپیە ئەوپەڕی هەوڵی ئەدا کە بۆیەی چەپی وپێشکەوتنخوازی بدا لە سیاسەتەکانی.

حیزبی شیوعیی عێراق لەقۆناغی ڕابەریی فەهد و سەلام عادلدا حیزبێک نەبو خۆی لەناو قاڵبە فکری و سیاسیە تەسکەکانی مارکسیزمی کلاسیکدا قەتیس بکات. ئەوان عەقلانی تر و بەشێوازێکی سیاسیی باڵاتر ئەیانڕوانیە مەیدانەکانی خەباتی سیاسی ونەدەبون بە ئەسیری تێزی خەباتی چینایەتی و هیچی تر. بزوتنەوە واقیعیە کۆمەڵایەتیەکانی ئەوڕۆژگارەی خۆیان پیکەوە گرێئەدا بە دەرهێنانیان لە بزوتنەوەیەکی سەرتاسەریدا. بزوتنەوەی جوتیاران لەپێناوی زەوی ، بزوتنەوەی ناڕەزایەتی خەڵک بەکرێکارانیشەوە بۆ بژیوی ڕۆژانە و خۆشگوزەرانی ، بزوتنەوەی دژ بە ڕژیمی پاشایەتی و پەیماننامە زەلیلەکانی لەگەڵ بەریتانیا، بزوتنەوەی ژنان و قوتابیان و لاوان و هەمو ناڕەزایەتی و جموجۆڵەکانی تری کۆمەڵگا و چاوەڕوانی ئەو وەهمە نەبون کە چینی کرێکار ببێت بەفریشتەی نەجات و هەمو کۆمەڵگا و وڵات ڕزگار بکات.
چەپ لەم قۆناغەدا کە حیزبی شیوعی نوێنەرایەتی ئەکرد ڕەوتێکی واقیعیی دانەبڕاو لە کۆمەڵگا بو. بە عەینەکی ئایدیۆلۆجی نەیدەڕوانیە جموجۆڵ و کێشەکانی کۆمەڵ و ململانێ سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی بۆیەش ببو بە هێزی سیاسیی سەرەکی گۆڕەپانی وڵات. ئەم بزوتنەوەیە لەو قۆناغەدا بێئەوەی شیعاری قەبە و گران هەڵگرێت ناسیونالیزمی کورد و عەرەبی خستبوە پەراوێزەوە.

لەنیوەی دوەمی حەفتاکانەوە ڕەوتێکی چەپی نوێ لەکوردستاندا سەرهەڵئەدات کە کۆمەڵەی مارکسی – لینینی کوردستان نوێنەرایەتی و سیمبولیەتی. ئەم ڕەوتە لەجەرگەی بنبەستی حیزبی شیوعی و شکستی بزوتنەوەی ناسیونالیستی پارتی و بزوتنەوەی چەکداری کوردستان لە ساڵی ١٩٧٥ دا زۆر خێرا گەشە ئەکا و لەماوەیەکی کەمدا ئەبێ بە هێزی یەکەمی گۆڕەپانی خەباتی سیاسی و چەکداری لەدژی ڕژیمی بەعس.

ئەم ڕەوتە گەرچی خۆی بە هێزێکی مارکسی – لینینی دەناساند بەڵام ڕێکخراوێک بو کە پەی لەناو بزوتنەوەی ناڕەزایەتیی کۆمەڵایەتی و سیاسیی خەڵکی کوردستان و مقاوەمەتی ئەوان لە دژی سیاسەتە شۆفینیەکانی ڕژیم و باڵی ناسیونالیستی کورددا قایم کردبوو.
کۆمەڵە هێزێکی چەپی و نیشتیمانیی ئازادیخواز بوو کە لەهەمو بوارەکانی کۆمەڵەی کوردستانی ئەوکاتەدا تەشەنەی کرد. ئەم ڕێکخراوە ڕوانگە و پراتیکێکی زۆر داینامیکی پەیڕەو دەکرد سەبارەت بە مەیدانەکانی خەبات . ئەو وەکو ڕێکخراوێکی مارکسی نەدەهات چاوەڕوانی ئەوە بکات کەی بزووتنەوەی کریکاری دێتە سەر شانۆی سیاسەت تا ئەم ڕابەری بکات. کۆمەڵە نەبزی دەی کۆمەڵگای ئەگرت و لەناو زۆربەی چین و توێژەکانی کوردستاندا نفوزی گەورەی پەیداکرد.

خۆ ئەسیر کردن لەناو ڕیتۆریکی خەباتە چینایەتی و بە دیاریکراوتر لەناو قەفەزی مەقولەی خەباتی چینی کرێکار لەدژی چینی سەرمایەدار سەرچاوەی ئەو سیاسەتە پاسیفیستی و نەزۆکانەن کە چەپی ئەمڕۆی کوردستان وبەدیاریکراویش کۆمۆنیستەکان دەرگیری بوون. ئەو پێداگریە لەسەر ئەولەویەتی ڕۆڵی بزوتنەوەیەک کە لە دنیای واقیعدا بروزێکی ئەوتۆی نیە یانی بەدەنگە کردن لەسەر ڕەوەند و شەڕێکی ڕاستەقینە کە لە کوردستاندا زۆر بە تووندی لە ئارادایە. ئەمڕۆ چی لەوە گومڕاکەرترە کە تۆ لە بەرانبەر دەسەڵاتدارێتیەکدا کە تەڕە و وشکی وڵات بەتاڵان ئەبات و دەیان ملیاردەری حیزبی تیا پەیدابوە بێیت و بەناوی کۆمۆنیزمەوە بڵێیت سەرمایەداری سەرچاوەی کێشەکانی ئەم وڵاتەیە وهەموو کێشەکانی ئەم ووڵاتە لە ڕێی چینی کرێکارەوە چارەئەبێت و تەنها ئەو ئەتوانێت وەکو پاڵەوانی ڕزگاری ووڵات دەرکەوێت؟ ئەوە سیاسەتی هیچ نەکردنە بەناوێکی زۆر قەبە و ڕادیکالەوە. لە کوردستانی ئەمڕۆدا دەیان مەیدانی خەباتی سیاسی و ئابوری درێژەیان هەیە و ئەوەی کە تیایدا چالاک نیە چینی کرێکارە و دەلیلی ئەوەش ئەگەڕێتەوە بە فاکتەری زۆر بنەڕەتیی ئابووری و کۆمەڵایەتی و مێژوویی لەم وڵاتەدا ئیتر دانیشتن و چاوەڕوانی بەدیار هاتنی فریشتەیەکی ڕزگاریبەخشی وەهمی کە خۆی ئەو حسابە لەسەر تواناکانی خۆی ناکات لەخۆشباوەڕی زیاتر هیچی لێ شین نابێت. ئەبێ خاوەنەکانی ئەو تێزە نیشانمان بدەن کامانەن بەرەکانی شەڕی فیعلیی ئەو چینە ؟ ڕێکخراوبونی چۆن و لە فۆرمێکدا بەرجەستە بەتەوە؟ پلاتفۆرمی سیاسیی ئەو چین و بزوتنەوەیە کامەیە؟ ڕابەران و قسەکەرانی کێن ؟ دەرکەوتنی خەباتەکەی و بزوتنەوەکەی بە چی شێوازێکە؟ قورسایی لە تەرازوی هێزدا چیە؟ سیاسەتی ئەم هێزە لەسەر کێشە ڕۆژانەکان و دەرگیریە ڕاستەقینەکانی ئەو هەموو توێژ و

جەماوەرە فراوانەی کوردستاندا لەگەڵ دەسەڵات و حیزبەکانی بزووتنەوەی کوردایەتیدا چیە؟ لەسەر دەها کێشەی وەکو مادەی ١٤٠ و ڕیفراندۆم و دزینی سامانی نیشتیمانی و پەیوەندی بەغدا و هەریم و دەیان گیروگرفت و ململانێ و دەرگیریی سیاسی و کۆمەڵایەتی و دەیان پرسیار و ئیشکالیاتی فکری تردا ئەو بزوتنەوە کرێکاریە چی نیشانی خەڵک ئەدات و چ ئاسۆیەک ئەخاتە بەردەم وڵاتێک کە لە لیواری داڕوخانی گشتیدایە؟

هەڵگرانی تێزی خەباتی چینایەتی بریتین لە ڕاکردوان لە بەرەکانی خەباتی فیعلی و پیاهەڵگوتن بە خەباتێکی زیهنی و فەرەزی و هیچی تر و کرێکار و زەحمەتکێشی ئەو ووڵاتەش بێخەبەرترین بەشی ک□م□□□ن لەو هەموو ریتۆریک و نازناوانەی لەوان نراون.

هەڵگرانی ئەو دیدگایە دابڕاوترین لایەنی سیاسیین لە واقیعی کوردستان و کەمترین کاریگەریان بەسەر ڕەوتی ڕوداوەکانەوە هەیە و دەسەڵاتیش پێیخۆشە هەمو نەیارەکانی لەهەمان قیافەت و بچمدا دەرکەون .

درێژەی هەیە ......

ئاڵوگۆڕی دەسەڵات و پەیامەکەی سەرۆکی پارتی … نەجمەدین فارس

دەستاودەستکردنی دەسەڵات لە حکومەتەکاندا ، سەرۆکایەتی بەتایبەتی ، بەپێی سیستەمەکان دەگۆڕێت . هەر لە سیستەمی پەرلەمانیەوە هەتا سەرۆکایەتی بە مەجلیسی و دوانەیی سەرۆکایەتی پەرلەمانییەوە ،بەندە بە پەیڕەوکردن یان نەکردنی ئەم سیستەمانە ، لە سەربەخۆکردنی دەسەڵاتەکانی جێبەجێکردن ، یاسا دانان ودادوەری . پەیڕەوکردنی کاریگەری هەیە لەسەر چۆنێتی دەساودەسکردنی دەسەڵات ، بەپێی بەدەستەێنانەکانی هەڵبژاردن . چونکە ئەگەر ئەم داموودەزگایانە ، سەربەخۆنەبن ، ئەوا بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات ، □فۆڕم و ئاکارێکی تر ئەگرێتەبەر . هەر وەکو ئەوەی لە هەرێمی کوردستاندا هەیە ، لەبەر ئەوەی ئەم هەرێمە هیچ دامودەزگایەکی لە

جێگای خۆیدانیه ، دەسەڵاتی سەربازی و ئابوری دوو دەسەڵاتی گرنگی جێبەجێکردن و هێزن لە حوکومەت و دەوڵەتدا ، لە دەستی حیزبدان ، نەبونەتە دەزگای نیشتیمانی و بەپێی یاسا مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت . لەبەر ئەوە خاوەنی پەیامەکە ، لە هەرێمدا ، بەشێک لەو دەسەڵاتانەیان لە بەر دەستدایە و بۆ ئەوەش هێشتویانتەوە کە ئەم دەستاودەستکردنە ڕوونەدات . هەر بۆیە پەیامەکە ، لە دایکبون و مردنیشی لە یەک کاتدایە . دەسەڵاتی سەربازی و ئابوری دووانەیەکن لەڕێگەیەوە دەتوانیت دەست بەسەر هەموو جوومگەکانی تری دەوڵەت و حوکومەتدا بگریت . ئەگەر تۆزێک چاو کراوە بین ، هێزەکانی 70 ، 80 ی یەکێتی و پارتی ، دوو دەزگای دژەتیرۆروو ، دوو دەزگای ئاسایش ، دوو دەزگای هەواڵگری پاراستن و زانیاری لە پێناوی چیدایە ؟! ئەمانەیش وایکردووە دەستیان بەسەر تەواوی جومگەی ئابوریشدا بگرن . لەم ڕێگەیەشەوە خێزان و چینێکی ئۆلیگارشی لە هەرێمدا پێکهێناوە . کە بە هەوەسی خۆیان ، لە پێناوی مانەوەیاندا ، پەیوەندی هەرێمایەتی جیاواز جیاواز ، ، لەگەڵ دەوڵەتانی ناوچەکەدا دەبەستن . هەموو هێزەکان لەژێر هەژموون و فرمانی دوو پارتەکەی هەرێمدایە ، بەپێی ئەجندای سیاسەت و بڕیاروو ویستی خۆیان ، هەڵسووکەوتی پێدەکەن . هەر بۆیە هەر حکومەت و دەسەڵاتێک لە هەرێمدا ، ناتوانێت ، کاریگەری یاسایی و جێبەجێکردنی لە دەسەڵاتدا هەبێت ، ئەگەر دوانە هێزی ئابووری و سەربازی لە دەزگایەکی تایبەتی نیشتمانی ڕێکخراودا ڕێکنەخرێن . کۆمەڵێک حیزب و دامودەزگای بەناو ڕێکخراوی مەدەنی و پیشەیی ، لەدەوری خۆیان کۆکردوەتەوە ، گوایە هەرێم بڕوای بە فرە حیزبی هەیە ، لەم هەرێمە پرۆسیسی دیموکراسی دەکرێت . ئەمانە هەموویان جارێک قسەوو باسی توند دەکەن بەرامبەر بەدەسەڵات ، لە شەو ڕۆژێکی دواتردا دەستخۆشی پەیامەکان دەکەن و بە هەوڵێکی جدیی ئەچوێنن . ئەمانە هەموویان شەریکە بەش و تاڵان و بڕێکارن لەم وڵاتە ، بۆ پێناسەدا،پاشکۆو مشەخۆرن بەپێی سەنگ و قورساییان ، دزانی سەرچاوە ئابورییەکانن . کارێکی خراپیان کردوەتە سەر دەرکەوتن و سەر هەڵدانی ڕەوت و بزوتنەوەی پێشکەوتنخواز لەم ناوچەیەدا . ئەمەش بەهۆی ئەو دابەش کردنەی کۆمەڵ بەسەر چەند بیرو بۆچونی کۆنەپەرست وخێڵەکیانە .

ئەوانەی خاوەنی هێزو دەسەڵاتی سەربازی و دراون ، توانیویانە بەپێی خواست و ویستی خۆیان ، نایاسایی بە یاسا و دۆڕاندنی هەڵبژاردنەکان بە براوە بچوویەنن . لە بەر ئەوە لە دەسەڵاتی ئۆلیگارشیدا ، دەساو دەسکردنی دەسەڵات کارو کردارێکی زۆر گران و زەحمەتە ، مەگەر شۆڕش دەرەقەتی بێت . لەبەر ڕۆشنایی ئەوەی سەرەوە ، پەیامەکەی بەرزانی ، ناتوانێت تۆزێک لە هەڵسوکەوت و کرداری

لەمەو پێشیان بگۆڕێت . چەند پرسیارێک قووت دەبنەوە ، ئایا هەڵبژاردنی سەرۆکایەتیەکی نوێ ی پەرلەمان دەتوانێت گۆڕانکاری بەسەر جۆری لێپرسینەوەو چاودێریکردنی حوکومەت و دەسەڵاتەکانی جێبەجێکردندا بکات ، ئەندامانی ئۆلیگارشی حیزب و خێزانەکانیان لە بەدەم یاسادا ڕابگرێت ؟! بێگومان نەخێر . ئایا ڕازی دەبن بەوەی سەرچاوەکانی دارایی و هێزی سەربازی بخەنە بەردەستی حکومەتی نوێ ، ئەگەر لە خۆشیان نەبێن ؟! بێگومان نەخێر . چونکە هەمویان ترسی لێپرسنەوەیان هەیە لەسەر ئەو هەموو تاڵان و بڕۆیەی کە کردویانە . ئایا هەموو دەسەڵاتەکانی ئێستای بە ناو سەرۆکایەتی هەرێم کە هەیەتی ڕادەستی سەرۆکی نوێ دەکەن ئەگەر لە خۆشیان نەبێت ؟! بێگومان ئەمەشیان نەخێر .

لەم ڕۆکەی ژیانی جەنگەڵستانەدا ، هێزی سەربازی و دراو لای کێ بوو ، دەسەڵات و قسە ڕۆیشتووشە . ناتوانین بڵێین ، ئەو فرەحیزبییە ، دابەشکردنی دەسەڵاتە بەسەر کۆمەڵگادا ، بەوو دەلیلەی هەتا ئێستا حیزبەکان ئەو بوجەیەی بۆیان دانراوە ، تۆزێک کەمی نەکردوە ، بۆیان پاشەکەوت و ناکرێت بەچارەک . ئەمانە بەناو پشتگیری لە داواو و ناڕەزایەتی مامۆستاو فەرمانبەران دەکەن ، بەڵام ماف و داخوازیەکانیان پێڕەوا نابینن . هۆی چییە ئەوان دەوڵەمەندتر دەبن و خەڵکیش هەژارو کەم دەرامەت دەبن ، لەم بە ناو ئەزمەیەدا .؟! لەم ووڵاتەدا خێزان و کۆمەڵێکی ئۆلیگارشی گەورە دروست دەبن ، لەهەمان کاتدا کۆمەڵێکی گەورەو زۆریش لە کۆمەڵگادا هەژارو هەژارتر دەبن ، لەبەرئەوە ئۆلیگارشیەکانی لە دەسەڵاتدا ناتوانن دەستبەرداری هێزو دەزگا سەربازیەکانی تایبەت بە خۆیان ببن . چونکە تاقە سەرچاوەی ، پارێزگاریکردنە لە خۆیان و سەرمایەکانیان . لەبەر ئەوە پەیامەکە نان و ئازادی بۆ کۆمەڵگا ناهێنێت ، ئاشتبونەوەی ملیاردێرەکانە . تەنها چارەسەر گۆڕینی سیستەم و ناوەڕۆکی بەڕێوە بردنی سیاسی و ئابووری ئێستای کۆمەڵگایە .

23/11/2016

نەجمەدین فارس

تیرۆری جەستە لەدوای تیرۆری فیکر … بەختیار محەمەد

هەر دەسەڵاتێك خەڵکی ئازادیخواز (یان حەقبێژ) تیرۆر بکا، دەسەڵاتێکی فاشییە. ئەو دەسەڵاتەی (یان حزب و لایەنەی) لە دەنگی دلێرانەی ڕای جوداواز (یان ڕەخنەگر) دەترسێ، دەسەڵاتێکە تیرۆریست و نابوودە و هێواش هێواش مەرگی مێژوویی خۆی ڕادەگەیەنێ.
لە ڕاستیدا تیرۆر لە پشت پەردەدا، کارێکی یەکجار ترسنۆکانەیە. خەڵکی بوێر ڕوو بە ڕووی ئەوی دیکە دەبێتەوە؛ بەڵام ترسنۆکەکان (ئەوانەی فۆبیایان لە ڕەخنە هەیە) لە پشتەوە خەنجەر دەوەشێنن.
ئەوانەی هەرگیز ئیمانیان بە دیموکراسییەت نییە، تیرۆر دەکەن. ئەم جۆرە تیرۆرە ترسنۆکانەیە زۆر قێزەونترە لە تیرۆرەکانی ڕێکخراوێکی وەك داعش: داعش لەگەڵ خۆی ڕاستگۆیە، بەڵام هێزی تیرۆریستی دووفاق لە پشت پەردە تیرۆر دەکا و لە سەرەوەش ئیدیعای دیموکراسییەت دەکا.
هەڵبەتە دیارە تیرۆرکردنی کەسێکی وەك مەلا هۆشیار تیرۆرکردنێکی سیاسییە: ئەو کە ڕەخنە لە واقیعی باو و لە دەسەڵات دەگرێ، تیرۆر دەکرێ.
×××
تاوانی کوشتنی کەسێکی وەك ئەم مامۆستایە هەر ئەوە نییە، کە کەسێك لە ڕووی جەستەییەوە تیرۆر دەکرێ و کۆتایی بە ژیانی دەهێندرێ؛ بەڵکو تراژیدیای ئەم جۆرە تیرۆرە ئەوەیە، کە ماڵێك (ژیانی چەند کەسێکیش لە خێزانەکەی) وێران دەبێ؛ گەورەترین تاوان ئەوەیە، کە منداڵەکانی لە سەرپەرشتی و سۆزی باوکیان بێ بەش دەبن؛ بەڵام ئایا کارای (دەسەڵات و حزب و لایەن و سەرکردەی) فاشی و دیکتاتۆر، باکی بە ژیانی مرۆڤ هەیە؟ هەڵبەتە نەخێر!

هێموان لێگەڵ داوای ڕەواکانی

خەڵكدان … كارا فاتيح

ئەم ڕستەيە لە ڕواڵەتدا جوان و نزيك بە ئازارى خەڵك و بە قەولى خاوەنانى ڕستەكە ديموكراسيخوازانەيە، بەڵام گەر تۆزێك هەڵى بتەكێنێت، بە ئاسانى ناوەرۆكى قێزەون و فاشيانەى دەبينيت و نەبرەيەكى دژ بە دەنگى خەڵكى تێدا دەبيستى:

1- ئەوانەى دەڵێن، (لەگەڵ داوا ڕەواكانى خەڵكداين) واتە مەبەستيانە بڵێن ئاگامان لێيە خەڵك لە چ ئازار و مەينەتي□كدا دەژى، ئەوان تەنها ئاگايان لێيە، واتە خۆيان وا نيين و تەنها سەير دەكەن و دەبينن، بۆ ئەوەى خەڵكيش ئەوان بە سەرچاوەى ئەو ئازار و مەينەتيانە نەزانن، دێن بە ئامرازى (لەگەڵ) خۆيان بە نزيك لەو ئازار و مەينەتيانە دەناسێنن، بەڵام هێشتا بەشێك نيين لەو ئازار و مەينەتيانە، بەڵكو بەشێكن (ئەگەر هۆكارى سەرەكى نەبن) لە دروستكەرى كەشى ئەو ئازار و مەينەتيانە.

2- ئەوانەى دەڵێن، (لەگەڵ داوا ڕەواكانى خەڵكداين) لە واقيعدا خۆيان خەڵك نيين و لە شوێنێكى ترى سەروو خەڵكەوە قسە دەكەن، شوێنێك كە ئازار و مەينەتيى خەڵكى مافخوراو و زەحمەتكێشى تێدا نييە، بەڵام بۆ درۆ و چەواشەكارى و مەبەستى سياسى دەڵێن، لەگەڵ داواى ڕەواكانى خەڵكداين، بەڵام هێشتايش ڕستەكە ڕوونە، لەگەڵيدان نەك لە ناويدا، جياوازيى لەگەڵ و لەناويش… ئاشكرايە كە زۆرە.

3- ئەوانەى دەڵێن (لەگەڵ داوا ڕەواكانى خەڵكداين) واتە ئێمە تێ ناكۆشين و خەبات ناكەين بۆ ئەم داوايانە، تەنها لە دوور و بە قسە لەگەڵيدان، هەر كاتێك خەباتى خەڵك بۆ ئەم داوايانە گ□يشتە خاڵێك، ئەو كات دەتوانن بە هۆى ئەوەى دەڵێن (لەگەڵ داواى ڕەواكانى خەڵكدان) هەم خۆيان لە توووڕەييى خەڵك بپارێزن و هەم سوار شەپۆلى ناڕەزاييەكان بن و هەموو دەورێك بۆ ئەوان بێت.

بۆيە هۆشياريى ڕاستقينەى خەباتى خەڵك دەبێت لەوێوە دەست پێ نەكات، كە سوود لەو هێزانە وەربگرێت كە دەڵێن (لەگەڵ داوا ڕەواكانى خەڵكدان) بەڵكو سەرەتا دەبێت سەرى ئەو هێزانە پان بكاتەوە، يان لانى كەم بێ دەنگيان بكات.

مردن بە بێ وەسێت چەند وشەیەک بۆ مەرگی (تەها و ئومێد و هاوڕێ) … کارا فاتیح

وەسێت دوا پەیڤی مرۆڤە بۆ ژیان، بەڵام ئەم مەرگە دوا پەیڤمان نەداتێ، نەك تەنها بۆ ئەوەی بۆ هەمیشە بڕوا بە ڕوودانی نەکەین، بۆ ئەوەیش هەمیشە گوێیەك هەبێت لە ژیاندا دەنگی ئەوان ببیستێت. وەسێت پێچانەوەی بارگەوبنەیە لە ژیان و بە ناچاری ڕۆیشتنە بەرەو پیری مەرگ، بەڵام ئەمان بارگەوبنە ناپێچنەوە و بە وەسێت دەڕۆن، چونکە نایانەوێت سینەما و ئەکادیمیا بە جێ بهێڵن و لە داهێنان و تۆمارکردنی چرکەکانی ژیان بوەستن.

وەسێت ناکەن و دەڕۆن، چونکە ناتوانرێت خاڵی کۆتایی بۆ ژیانی ئەمان دابنرێت، ئەمان لە ناو هونەر و داهێنان و سەرکەشییەکاندا دەژین، نەك لە ناو تەقلیدیەت و ڕۆتینی کۆمەڵایەتی و بەهای باو. وەسێت ناکەن و دەڕۆن، نایانەوێت وەك دیاردەیەکی بایۆلۆجی و فیزیکی مانا وەربگرن، بەڵکو وەك فیکر و ئەندیشە و بیرکردنەوە ڕەنگ دەگرن.

وەسێت ناکەن و دەڕۆن، چونکە ناخوازن داوایەکیان لەوانەی دوای خۆیان هەبێت بۆ ئەوەی شتێك بکەن یان ڕێچکەیەك بگرن، چونکە باوەڕیان بەوە نییە ئەو ڕووبەرە جێ بهێڵن کە تێیدا کار دەکەن و سێبەری داهێنانیان بە سەر ئەو ڕووبەرانەوە هەر دەم دەمێنێت.

دوا جار ئەوە ئەڵێین کە دیسان نابێت وەسێتیان بۆ دروست بکەین.

من زەعیفە نیم خەبات بۆ سڕینەوەی پلە دوویی پێویستی بە بەشداری یەکە بەیەکەی ژنانە …

لاوژە جەواد

کۆمەڵگای کوردستان وەک بەشێک لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کۆمەلگایەکی پیاوسالارە، هەڵاواردنی جنسی و چەوساندنەوەی ژنان بۆتە بەشێک لە هەویەتی بنەڕەتی دانیشتوانەکەی، سەر تا پای کۆمەڵگا بە پیاوسالاری پۆڵین کراوە لە ئەدەبی ئاسایی قسەکردنی ڕۆژانەوە تا دەگاتە سیستەمی پەروەردە و سەرجەم جومگەکانی کۆمەڵگا و شێوازی ڕێکخستنی بازار و شوێنی کار و .. هتد. پیاوسالاری لە عەقڵی گەورە و بچوک، ژنان و پیاوان چەقی بەستووە و ڕەنگدانەوەی هەیە لە سەرجەم هەڵسوکەوتماندا، هیچ کوڕێک نیە خۆی بە زیاتر و باشتر نەزانێت لە کچ وە هەروەها بە پێچەوانەشەوە ئەو عەقڵیەتە جۆرێک ژنانی ڕام کردووە کە هیچ کچێک نیە خۆی بە کەمتر نەزانێت لە کوڕ.

کۆمەڵگای کوردی و بە تایبەتی ژنان تەنها دوو ڕێگایان لە بەردەم دایە، ڕێگای یەکەم ئەوەیە تەسلیمی ئەم واقێعە تاڵە بین و هەتا هەتایە گۆرانی "دونیا هەر وابووەو هەر واش دەمێنێ" بڵێینەوە و داماو و کنەفت و کۆیلە بەم دەردەوە بناڵێنین یان ڕێگای دووەم هەڵبژێرین و ڕاپەڕین کەین دژی ئەم پلە دوییە، ڕاستە وەها بووە بەڵام نا بێت وەها بمێنێت، ئەوە ئینسانە زیندووەکانی ئەمڕۆن دیاری دەکەن سبەینێ دەبێت چۆن بێت. نا بێت شەپۆلی پیاو سالاری هەتا هەتایە ئەمبەر و ئەوبەر بمانبات، دەڵێن ماسیە زیندوەکان ئەوانەن کە بە دژی شەپۆلەکانەوە دەجوڵێن نەک ئەوانەی کە شەپۆل لەگەڵ خۆی دەیانبات.

زۆربەی ژنان ڕێگای خۆپاراستن لە کێشە و خۆ گونجاندن لە گەڵ واقێع و تەسلیم بوون بە هەلومەرجەکەو پیاوسالاریان هەڵبژاردووە، هەر ئەوەش هۆکاری سەرەکی درێژ بونەوەی تەمەنی سیستەمی دژە ژنە. خۆ سانسۆر کردن بۆ خۆپاراستن لە بارگرژی ملدانە بە دۆخی دەرەجە دوویی.

خەبات بۆ گۆڕینی دۆخی ژنان سەرەتایی ترین هەنگاوە بۆ هەر ژنێک کە بیەوێت وەک ئینسانێک و کائینێکی سەربەخۆ پێ بخاتە دونیای بونەوە،

بە هەر ژنێک کە بیەوێت لە هەر بوارێکی تردا خەبات بکات، ئەگەر ژن لەمافی ئینسانی بەهرەمەند نەبێت چی لە دۆخەکە دەگۆڕێت دوێنێ ناسیۆنالیزمی عەرەبی حاکمیەتی کردووە ئەمڕۆ ناسیۆنالیزمی کورد.

دەڵێــن: "ڕۆژێــک لە چۆڵەوانێک دز و جەردە دووای مەلای مەشهــورە دەکەون مەلا بە کەرەکەی دەڵێت خێرا غاردە با نەمان گرن، کەرەکە لە وەڵامدا دەڵێت بە قوربان خەمی خۆتت بێت و خۆت قوتار دە، من کە بارم چل مەن بێت چە جیاوازی تە و ئەوان هەیە بۆ من."

ژن نیە ڕۆژانە پریشکی نیزامی پیاوسالاری بەرنەکەوێت و ئازار نەبینێت، زۆربەی ژنان لە ژیانی ڕۆژانەیان جارێک یان چەند جار توشی حاڵەتی وەها دەبن کە لە مێشکی خۆیان بڵێن ئەگەر ژن نەبونایە جۆرێکی تر هەڵوێستیان دەگرت. هەمو ژنان یەکێک کەم و یەکێک زۆر ڕۆژانە هەست بە پلە دوویی ژن بوون دەکەن.

ژنانی کوردستان دەبێت کۆمەڵێک پرسیار لە خۆیان کەن و بە دووای وەڵامی پرسیارەکان کەون. ئایا دۆخی ژنان لە سەرجەم کۆمەڵگای بەشەری ئەم کۆیلایەتیەیە؟ سەرچاوەی ئەم هەڵواردن و چەوساندنەوەیە لە کوێوە هاتوە؟ ئەزەڵی و ئەبەدیە؟ بۆچی ماوەتەوە؟ چۆن خەباتی بەرانبەر کراوە؟ کۆمەڵگا پێشکەوتوەکان چیانکردووە لە گەڵ ئەم کێشەیە؟ شەڕی یەکسانی چیە؟ یەکسان لەگەڵ کێ؟ یەکسانی لە چی؟ شەڕ لەگەڵ کێ؟ ئەمانە و کۆمەڵێک پرسیاری تر، ئەگەر جەختیان لە سەر کەین ڕۆشنایەک دەخاتە بەردەم خەباتمان.

بە درێژایی مێژو دەسەڵاتداران و پاوەندخوازان هەوڵیان داوە، جیاوازی سروشتی، جوغرافیایی و جیاوازی باوە بکەنە ئامرازێک بۆ بەشبەش کردن و دابڕاندن ئینسانەکان لە یەکتر، لەم ڕێگایەوە ئاگری ناکۆکیان خۆش کردووە و شەڕیان ناوەتەوە. ئەم میتۆدە لە دینەکان زۆر بەرجەستەیە و بە ئاشکرا دەڵێت لە ناو گیانداراندا بەشەر پلە وپایەی بەرزترە، لە تەورات خێڵی بەنی ئیسرائیل، لە ئینجیل تایفەی مەسیح و لە قورئان ئۆمەتی ئیسلام باشترین و تایبەتن، لە هەر سێ دینەکەش تێکڕا بە هاو دەنگ ژن خراپ و سەرچاوەی شەڕن.

شەڕی مافەکانی ژنان، شەڕی سەلماندنی هەویەتی ئینسانی ژن شان بە شانی پیاوان، شەڕی رزگارکردنی ژنان لە کۆیلایەتی و ژێر دەستەیی و هەڵواسراوی، شەڕی ئەوەی کە ژنان خاوەن جەستە و بڕیاری خۆیان بن، شەڕی نێوان ڕەگەزی نێر و مێ نیە، ئەم شەڕە بەربەرەکانێی کەلتور و سروشتی سەرەتایی ئینسانە، سروشتی سەرەتایی ئینسان وەک هەر حەیوانێکی تر لاشعور و دڕندە بووە، هەرچی زەمان تێدەپەڕێت ئینسان بە جیاواز لە بونەوەرەکانی تر بە هۆی عەقڵ و هۆشیاریەوە تەکوینی ژیانی خۆی دەکات و لەو سروشتە وەحشیە دور دەکەوێتەوە، بەشەر بە

پێی ئەزمون و داهێنانی نوێ ڕۆژانە کەلتوری خۆی ئابدەیت دەکات. ئاستی کەلتوری دیاری دەکات بۆ هەر کۆمەڵگایەک کە چەندە لە سروشتی سەرەتایی فاسیلەی گرتوە و چەندە توانیویەتی یاساکانی جەنگەڵ بگۆڕت و بە پێی زانستی سەردەم پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی ئابدەیت بکات.

هەر لە سەر ئەم تیئۆریە شەوەیە کە دەڵێت شەڕی یەکسانی نێوان ژن و پیاو، بەرەنگاری کەلتورە لەگەڵ سروشتی سەرەتایی ئینسان دەگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە، هەڵسوکەوتکردن لە گەڵ ژنان دەتوانێت پێوەر بێت بۆ دیاریکردنی ئاستی پێشکەوتن و دەوڵەمەندی کەلتوری.

سروشتی سەرەتایی ئینسان بەشێک بوە لە یاسای جەنگەڵ، بە پێی قاعیدە و قەواعید هەرکام عەزەڵەی زیاتر بێت دەبێت بە سوڵتان و لەم ڕوانگەیەوە دەسەڵات و م□اف دابەش دەکرێت. ئێستاش زۆر جا گوێمان لەوە دەبێت، سروشت ژنانی لاواز دروست کردووە و دروشمی یەکسانی بە مانا و بێ سودە. ڕاستیەکەی خاوەن ئەم جۆرە بیرکردنەوانە تەنها ئەوە دەسەلمێنن کە هێشتا مەودایەکی زۆریان نە بڕیوە و عەقڵ و تێگەیشتنی لانیکەم هەزار ساڵ دەبێت پایدەر لێبدات.

لە کۆمەڵگا پێشکەوتووەکان

لە سەر لاپەڕەی یەکەم یاسا بنەڕەتیەکان زۆربەی و□□□ت□ پێشکەوتوەکان نوسراوە "ڕۆشنگەری و هۆشیاری بەردەوامی تەنها ڕێگای تەکوین و پاراستنی مافەکانمانە"

ئەگەر یاساو ڕێسا بەردەوام بە زانستی کۆمەلایەتی دەوڵەمەن نەکرێت، ئەگەر ساڵ بە ساڵ و ڕۆژ بە ڕۆژ پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان لە گەڵ زانستی سەردەم هەنگاو ن□نێت، کە واتا زانستی کۆمەڵایەتیمان بۆچیە؟ کۆمەڵگای ئێمە سەرقاڵە بەوەوە چوار ژنە یان زەواجی مسیار. ئێمە دەبێت دان بەوەدا بنێین کە خاوەن کەلتورێکی کۆنەپەرەست و پەرپوت و وێرانین کە لە هەزار ساڵ پێش ئێستاوە چەقیوە.

لە وڵاتی ئێمە ڕێک بە پێچەوانەی وڵاتی پێشکەوتوەکانەوە لە یاسا بنەڕەتیەکانمان جەخت لەوە دەکرێت کە هیچ بڕگەیەک نابێت ناکۆک بێت لە گەڵ دەورانی کۆیلایەتی و دەقەکانی ئیسلام. ئەگەر لە ڕوانگەی پیاوسالاریەوە سەیری کەلتوری ڕۆژهەڵاتی ناوەند بکەین، خاوەن دەوڵەمەندترین و کامل ترین کەلتورە لە جیهاندا، لە چ وێرانی□کی تر دا پیاو بۆی هەیە وەک بازرگانی مەڕ و ماڵات چوار ژنی هەبێت.

خەبات بۆ مافە ئینسانیەکانی ژنان شەڕی ڕەگەزی نێر و مێ نیە، شەڕی نێوان کوڕان و کچان نیە هەروەک جۆن خەبات دژی ئاپارتاید و ڕەگەز پەرەستی بانگەوازی شەڕ دژی سپیپێستەکان نەبووە، خەبات دژی نیزامی کۆیلایەتی بانگەوازی شەڕ دژی خەڵکی ئازاد نەبووە، خەبات بۆ

ڕەفاهیاتی خەڵکی خاوەن پێداویستی بانگەوازی شەڕ دژی خەڵکانی ئاسایی نیە، خەبات بۆ مافەکانی منداڵان شەڕ دژی گەورەکان نیە و خەبات بۆ مافەکانی ژنانیش خەبات دژی پیاوان نیە بەڵکۆ خەبات دژی سیستەمی پیاوسالاری و دژی ئەوکەسانە کە قازانج لەم ژێردەستەیەی ژنان دەکەن.

لە هەرکام لەم نمونانەی سەرەوە داستانی چەوساندنەوەی بەشێک لە ئینسانەکانە لە لایەن داب و نەریتێک کە تەنها لە بەرژەوەندی گروپێکی دیاریکراو و نادادپەروەردایە. لە سیستەمی ئاپارتایدی ڕەگەز پەرەستدا تەنها کۆمەڵێک سەرمایەدار و پاوەندخواز قازانج دەکەن نەک خەڵکی ئاسایی ڕەگەزەکانی تر، لە سیستەمی کۆیلایەتی تەنها کۆیلەدار و لە چەوساندنەوەی ژنانیش تەنها داب و نەریتێک قازانج دەکات کە بەرھەمی حکومڕانی ئێستا وپێشو بووە.
چەوساندنەوەی ژنان حاسڵ و بەرھەمی سیستەمی چینایەتیە لەو ڕۆژەوەی کە مر□ق د□ستی کرد بە کشتوکاڵ و بەکارھێنانی زەوی، لە ماوەیەکی کورت دا ئەوە عەرزی منە و ئەوە هین تۆیە، دیاردەی مڵکداری هاتە کایەوە و بە تێپەڕینی زەمان مۆری خۆی لە هەمو شتێک داوە، لەم پەیوەندیەدا ژنانیش وەکو کالا دەکرێن بە مڵکی پیاو بەم شێوەیە لە قۆناغە یک لە دوای یەکەکان لە پاشکۆیەتی دەمێنێتەوە دەتوانین بڵێن لە سەرجەم داگیرکاری و شەڕ و سنور دانان و دەسەڵاتداری و یاسا دانان و هێنانی ئاین ژنان ڕۆڵی سەرەکیان نەبووە و بۆ سەرجەم وێرانکاریەکانی مێژو پاوەندخوازی پیاوسالاری تاوانبارە.

سەرەڕای ئەوەی کە ژنان لە گەشەدان و بەردەوامبونی مر□قایەتی پشکی شێریان بەرکەوتووە، بەڵام هەمیشە لە سەنتەری بڕیاردان هیچ جێگاو ڕێگەیەکیان نەبووە، واتە لە ئەرک و بەرپرسیاریەتی لەناوەند و لە ماف و بڕیاردان لە پەراوێز بوون.
ئەم هاوکێشەیە کە سەرێکی ئەرک و سەرەکەی تری دەسەڵاتە، دەبێت لە بنەماوە دەستکاری بکرێت، ژنان لە سەنتەری بڕیاردان نزیک ببنەوە و بەشێک لە ئەرکەکانیشیان کەم بکرێتەوە.
دۆخی ژنان پێویستی بە شۆڕشێکی هەمە لایەنە هەیە، بەشداری یەکە بە یەکەی ژنان لەم شۆڕشە دا پێشمەرجە بۆ گەیشتن بە ئامانج و ژیانێکی ئاسودە، تەجروبەی وڵاتانی پێشکەوتو نیشانی داوە تەنها گۆڕینی یاسا و چاک کردنی شوێنە فەرمی و گشتیەکان کافی نیە، پێویستە ژنان هۆشیار و شارەزابن بە مافەکانیان و لە هەر کوێ هەستیانکرد غەدریان لێکراوە بو□رین هاوار بکەن. ئەگەر بەشێکی بەرچاو لە ژنان بەشداربن لە مەیدانی خەباتی ڕاستەقینە دەتوانن گۆڕانکاری ڕیشەیی

بکەن و دەستکەوتی باش بەرھەم بێنن بەڵام ھێشتا پێویستە یەکە بە یەکەی ئەو ژنانەی کە لێرە و لەوێ ڕوبەڕوی توندو تێژی دەبنەوە خودی خۆیان ھەنگاوی یەکەم ھەڵگرن بۆ ڕزگار بوونیان. خەبات ب□ مافەکانی ژنان شەڕێکە کە ھیچ ژنێک ناتوانێت بێ لایەن و لە دەرەوەی ئەم بازنەیە بێت، ھەر تاکێک دەبێت بە مافەکانی خۆی شارەزا بێت و بتوانێت گوزارشت لە دۆخی خۆی بکات.

لە کۆمەڵگای ئێمە بە ژنان دەڵێن زەعیفە و زۆربەشمان بە کردەوە قبوڵمان کردووە یان لانیکەم بێدەنگین، وشەی زەعیفە لە کۆمەڵگای ئێمە کراوەتە ھەویەتی ژن و دراوە لە نێوچەوانمان. پێش ئەوەی ناوی عایشە و فاتمەمان لە سەر دانێن ناوێکی گشتی مان ھەیە و پێمان دەڵێن زەعیف□، ھ□زمونی ئاینی ئیسلام بەسەر کۆمەڵگاکنی ئێمە و تێڕوانینی بۆ ژن وایکردوە کەلتوری ژێردەستەیی ژن بمێنێتەوەو ڕۆژانە دەمەزەرد بکرێتەوە.
لە ژێر ھ□زمونی ماشێنی پەروەردەی پیاوسالاری ژنان خۆشیان پەسەندیان کردووە ئاساییە بە زەعیفە ناوببرێن لە ھەمانکاتدا ئەم زەعیفەییە وای کردوە کە ورەی بەرەنگاری لەلایەن کەم بێت و داڕمانێکی دەرونی گەورەیان لا دروست بکات.
لەبەر ئەوەی زەعیفەیەن دەتوانٮر□ت بڕیارمان لەسەر بدرێت بەرشەق بدرێین ئێمەش قبوڵی بکەین و بیشارینەوە، لەسەر جادەو شەقامەکان تەحەروشمان پێبکرێت و ھاتو ھوتمان بۆ بکێشرێت، لە بەرامبەردا خۆمان زیاترو زیاتر داپۆشین و لە شوێنە گشتیەکان دەرنەکەوین. لاوازی دەرونی لای ژنان یەکیکە لە ھۆکارە ھەرە سەرەکیەکانی توند و تیژی لە کۆمەڵگا.

بەڵام ئایا ناکرێ ژنان زەعیفە نەبن؟
ئەگەر بەوردی سەیرێکی بارودۆخی ئێستای جیھان بکەین دەبینین ژنان لەم بارەیەوە زۆر پێشکەوتوون و زۆر ھەنگاویان ناوە و ڕۆلێکی بەرچاویان ھەیە لە بەڕێوەبردنی جیھان، لەناو ھەموو سێکت و پۆستەکاندا دەبیندرێن، ھاتنە میدانی ژنان پاڵنەرێکی بەھێز بوون بۆ گەشەپێدانی وەڵاتە پێشکەووتوەکان.

بەشداری ژنان لە شۆڕشی ئۆکتۆبەری روسیابو بە ھۆی ئەوەی، تەنھا چەند مانگ دوای شۆڕش قانونی یەکسانی ژن و پیاویان دەرکرد و توانیان پێشبڕکێ لە گەڵ ڕەوەندێکی ٢٠٠ ساڵەی ڕۆژئاوا بکەن.
لە بواری بەرەنگاری و چەکداریشدا وەک بوارەکان تر ژنان توانیویانە ئەزمونی تۆمار بکەن و ڕەوڵی کاریگەریان بێت، لە جەنگی جیھانی دوەم کاتێک ژنان و پیاوانی ڕوسیا بەیەکەوە چەکداربون لە

لەنین گراد توانیان بەر بە هێرشی فاشیستی هیتلەر بگرن و ستێپی کەن. لە کاتێکدا ڕوسیەی پێش شۆڕشی ١٩١٧ یەکێک بوو لە دواکەوتو ترین کۆمەڵگاکانی جیهان.

هەمومان قارەمانیەتی ژنانی کۆبانێمان بینی، ژنان و پیاوان بەیەکەوە هاتنە مەیدان و شاکاریان نواند، ناوی خۆیان خستە مێژو. تەنها بە تەنها ئەوان بوون بە جدی و بە کردەوە توانیان بەر بە هێزی تیرۆرستی داعەش بگرن. هەر ئەم هاتنە مەیدان و قارەمانیەتیەشیان وایکرد کە نەخرێنە پەراوێزەوە و یاساو مەرسوم لە بەرژەوەندیان بهێنەتە دەرەوە. ئایا نمونەی ژنانی کۆبانێ بەس نییە بۆ ئەوەی ژنانی کوردستان بێنە دەرەوەو بڵێن ئێمە زەعیفە نین و ئینسانی تەواوین؟
ئاستی بەشداری ژنانی کوردستان لە سەرجەم کایە سیاسی ، فەرهەنگی و کۆمەڵایەتیەکان بەرچاو نیەو ئا ئێستاش نەیتوانیوە لە پۆستە چارەنوس سازکان نزیک بێتەوە، ئەم دۆخەی ژنان ئاماژەیە بە چەوسانەوە و ئاساری ئەو چەوسانەوەیە وەکو دەوزمەیەک بوەتە بەشێکی حاشا هەڵنەگر لە ناخ و کەسایەتی یەکە بە یەکەی ژنان.

ئەو بارودۆخەی ئێستا لە کوردستان دەگوزەرێت و هیچ کەسێک نازانێت ئەو سەرەکەی چی دەبێت. بەڵام گرنگە ژنان بێلایەن نەبن و بە بەشداری بەرچاویان دەتوانن مۆری خۆیان بدەن گۆڕانکاریەکان.
ئێستا کوردستان بە بارودۆخێکی زۆر حەساسدا تێدەپەڕێت، بارودۆخی خەڵک گەیشتۆتە ئەوپەڕی خراپی. بێموچەیی بێ خزمەتگوزاری، شەڕی بەرامبەر داعەش و خوێن ڕشتن. ژنان لەم نێوەدا پشکی شێریان بەرکەوتوەو باجێکی گەورە دەدەن من لە وتاری ترمدا لە مانگی مارسی ئەمساڵ بەوردی ئیشارەتم بە بارودۆخی ئێستای کوردستان و کاریگەری لەسەر ژنان کردووە. بۆیە لێرە نایەمەوە سەری.
بەڵام بەگشتی لە ئێستادا بارودۆخی کوردستان بانگامندەکات بە ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی و بیرکردنەوە لە ئەڵتەرناتیفێکی تر کە ئەویش بەرەو خۆبەڕێوەبردن و پێکهێنانی شوڕاکانە لە گەڕەک و ناوەندەکانی کار. دەبێت ئاڵوگۆڕی دەسەڵات ڕوبدات لە دەستی کۆمەڵێک دز و مفیا دەربهێندرێت و بکەوێتە دەستی خەڵک خۆیەوە. هەر ئێستا نارەزایەتی و ئیعترازێکی بەرفراوان لە کوردستان هەیەو دەبێت ئەم ناڕەزایەتیانە هەوڵبدرێت لە بەرژەوەندی خەڵک کۆتایی پێبهێندرێت.
بە ئەمەش پێویستامان بە هێنانە مەیدانی ئیرادەو خۆ ڕێکخراوکردنمان هەیە. ئەم کارەش پیویستی بە ئینسانی بەهێزە و بە زەعیفە ناکرێت.

ژنان کە نیوەی کۆمەڵگان ئەگەر بەهێزو تەوژمەوە نەیەنە مەیدان و شان نەدەن لە شانی پیاوان لە گۆڕەپان نەوەستن و دەستیان نەبێت لە نەخشاندنی ئەم ئاڵۆگۆڕانە بە دڵنیایەوە داهاتو بە قازانجی بزوتنەوەی یەکسانیخوازی نا بێت. هەربۆیە زەرورەتی هەیە ژنان بێنە دەرەوە لە ماڵەکانیان و ئەم هاوارە بکەن کە ئێمە زەعفە نین ئێمە توێژێکی کاریگەری کۆمەڵگاین و بەهێزین دەتوانین شانبەشانی پیاوان کۆمەڵگا بگۆڕین.

دڵنیاتان دەکەمەوە تا خۆمان نەیەنە مەیدان و هێز لە خۆمان نیشان نەدەین، ئەو قودرەتە نەدەینە خۆمان ئەم شۆڕشە بەسەر ناخی خۆمان نەکەین کە ئێمە زەعیفە نین هیچ کەس ئەوەمان بۆ ناکات. تەنها خۆمانین دەتوانین ئەم کۆت و بەندە بشکێنین کاریگەری ڕۆڵی خۆمان لە کۆمەڵگا نیشاندەین، ئەگەر ئێمە نەتوانین هاوار کەین بۆ سڕینەوەی ژێردەستەیی خۆمان؟ چۆن دەتوانین وەکو دایک نەوەیەکی نوێی بەهێز پەروەردە بکەین و بۆ کۆمەڵگایەکی تەندروست، ئەگەر منێکی مامۆستا زەعیفە بم چۆن دەتوانم نەوەی نوێ فێربکەم، ئەگەر منی پەرستار زەعیفە بم چۆن دەتوانم ئاگاداری و چاودێری نەخۆشێک بکەم، ئەگەر منی دکتۆر زەعیفەبم چۆن دەتوانم ژیانی نەخۆشێک ڕزگار بکەم؟

ئەگەر ئێمە گوڕو تین بدەینە بەر خۆمان و بە کۆمەڵگاشی نیشانبدەین و ڕۆڵی کاریگەرمان هەبێت لە ئاڵوگۆڕە بنەڕەتیەکان. هیچ هێز و حکومەتێک ناتوانێت ئەم تواناییەمان بخاتە پەراوێزەوە و ناچارن لە یاسا دانان حسابی ئینسانی تەواومان بۆ بکەن و دەتوانین جەخت بکەین لە سەر گۆڕینی ڕێڕەوی سیستەمی پەروەردەو فێرکردن لە پیاوسالاریەوە بۆ ڕێڕەوی یەکسانی وە هەر وەها پاڵنەر بین بۆ ڕۆشەنگەری گشتی لە کۆمەڵگا.

وەرن با هەمومان بەیەکەوە هاورکەین ئێمە زەعیفە نین، پیاوانی ئازادیخواز و یەکسانیخواز پستگیرمان بکەن و لەگەڵمان هاوارکەن، کە دایک، خوشک هاسەر مامۆستا…. ی ئێوە زەعیفە نین بۆ ئەوەی کە بتوانین ئاڵوگۆڕ لە کۆمەڵگادا بەدیبهێنین.

تیرۆرکردنی مامۆستا هۆشیار مەخنە ئەستۆی ناکۆکی فکری ... عیماد عەلی

لەچەند لایەکەوە و لە زۆرێك لە مەلا و پێشنوێژەکانەوە لە مینبەری مزگەوت و هەندێك راگەیاندنەکانەوە، گوێم لە راوبۆچونی سەیروسەمەرە بوو لەسەر کەیسی تیرۆرکردنی دوکتۆر هۆشیار، ئەوەی جێگەی تێرامان و سەرسورمانە کە ئەم پرسە لە ناکۆکی سیاسیی و کردەوەی موخابەراتیەوە دوور بخرێتەوە و بخرێتە ئەستۆی ناکۆکیە فکری و فەلسفەیەکان و لەدژی عەلمانیەت و چەپ و دیموکراتخوازی بەکاری بێت و بە پێی کردار و رەفتاری هاوردەکراوی رێکخراوە ناوچەییەکان خوێندنەوە بۆ ئەم مەسەلەیە بکرێت . ئەمەش زۆر شتی مەبەستداری خەڵکی یاریکەری دەستی دەرەکی لەسەر ئەرزی کوردستان دەردەخات .

جگە لەوەی زۆر پێویستە کە دەسەڵات لە هەولێر ئەستۆپاکی خۆی بسەلمێنێت لەم کارە قێزەونە، بەڵام دەبێت ئەوەش لەبیر نەکرێت کە دەزگا موخابەراتیەکانی دەوروبەر و بەتایبەتی میتی تورکیا چەند لەم کارە بەمەبەستکراوە قازانج دەکات .

ئەوەی زۆر روونە کە بە هەموو لایەك کردەوەی تیرۆرکردن ئیدانە دەکەن، بەهەر شێوەیەك بێت و دژ بەهەر کەسێك بێت، ئەگەر تیرۆرکراو خاوەنی هەر بیروبۆچنێك بێت و هەر پشتخانێکی فکری و فەلسەفیی هەبێت . هەموو خەڵکیش باش دەزانن کە کێ خاوەنی مێژووی تیرۆر و تۆقاندنە چ لە زەمانی کۆنی کۆنەوە، یان لەم سەردەمەدا و بە کارە تیرۆریستیەکانی کوردستانیشەوە، کە رۆژنامەنوسان و خەڵکی سیاسی و خاوەن راوبۆچونی سەربەخۆ و تایبەت تیرۆرکران، لەوسەروبەندەدا، کەس ئاماژەی بە هیچ لایەنێکی راسترەو و ئایینیی نەکرد و هیچ فکر و ئایدیۆلۆجیا و فەلسفەیەکی تۆمەتبار نەکرد جگە لەوەی بەرپرسیارێتی خرایە سەر دەسەڵات، کە ئەرکی ئەوە دەستی پشتی ئەو کردەوە قێزەونانە دەربخات و بۆ خەڵکی ئاشکرا بکات، بۆ ئەوەی دوبارە نەبێتەوە، بەداخەوە سەرجەم کارە تیرۆریستیە نێوخۆییەکانی کوردستان دیزەبەدەرخونە کران، سەرەرای ئەوەی جگە لە لایەنە ناکۆکە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان، بونی زۆر لایەنی ناوەکی و دەرەکی بە ناوی تەنانەت هەڵگری ئاینی ئیسلامیشەوە گومانی ئەم کردەوانەیان لێدەکرێت، کەچی وا ئێستا لە تیرۆرکردنی پیاوێکی ئاینیدا، بۆ

ئاوەژوکردنی مەسەلەکە دەستی تۆمەت بۆ بەناو خەڵکی عەلمانی، بە روونتر چەپی کلاسیکی دەبرێت . ئەمە ئەگەر یاریەکی قێزەونی هەر لایەك بێت، تەنانەت بەدەزگا موخابەراتیە دەرەکیەکانیشەوە، زەرەری گەورە لە کەیسی تیرۆرەکان و بەلارێبردنی پرسەکە دەدات، ئەگەر هەر لایەنێکی دەرەکی یان ناوەکیش لە پشت ئەم جۆرە بۆچونانەوە بن و بیانەوێت راستیەکان ئاوەژوبکەن .

دیارە دەرخستنی تاوانباران و روون کردنەوەی حەقیقەتەکان بە تۆمەت بەخشینەوە بەملاو ئەولادا نابێت، ئەگەر توانا و بوێریی دەستبردنتان نیە بۆ خەڵکی گومانلێکراو زۆر شەرمە لە پێناو بۆچونێکی ئایدیۆلۆجی ئەم هەلە بقۆزنەوە و باسی راست و چەپ بکەن و بۆ مەرامی تایبەتی حزبی و ئایدیۆلۆچی ئەم کەیسە بەکار بێنن و بە بێ شەرمی فکر و فەلسەفەی چەپگەرێتی تۆمەتبار بکەن، کە ئەمە دڵی تاوانباران خۆش دەکات و ئارامیش بە دەسەڵات دەدات کە بەرپرسە لە دەرخستنی حەقیقەتەکان، زۆر پێدەچێت ئەم قسەوبۆچونانەش ئیستیغلال بکات . چەپ و عەلمانیەکان زۆر لەوە پاکترن پەنا بۆ شتێکی قێزەون ببەن کە لە شیمەت و سیەفتی ئەوان نیە و لە خەسڵەتی دژەکانیانە .

کوردستان خاڵی نیە لە دەزگا سیخوریە ناوچەیی و جیهانیەکان، ئەمە جگە لە دەزگا سیخوەریەکانی نێوخۆیی، هەریەکەو ئەجێندای تایبەتی خۆی هەیە و رۆژ نیە پیلانی تایبەتی خۆیان بەوردی جێبەجێ نەکەن، کەچی خەڵکی مێزەرلەسەر و مەلای مزگەوت و پێشنوێژەکانیش باسی کاری سیاسی دەکەن و بەناوی راوبۆچونەوە تۆمەت دەبەخشنەوە و، دەیانەوێت بە مەبەستی سیاسی و دژایەتی ئەویتر لەم کەیسەدا دەنگی خۆیان بەرزبکەنەوە . دەسەڵاتی دەسترۆیشتو بەرپرسە لە دۆزینەوەی بکوژانی سەرجەم تیرۆرکراوان لە پێشەوەی هەمووانیش مامۆستا هۆشیار، بەڵام پێش ئەوەی دەستەکان بە شێوەیەك روون بێتەوە پێویستە هەموو لایەك وەك شتەکانی تر نانوپیازی پێوە نەخۆن و بەمەبەستی کاری سیاسی رووت بەکاری نەهێنن و تۆمەت بە فکر و فەلسەفەی خەڵکی تر نەکەن، لەبەر ئەوەی مێژووی ئەو فکرەی کە ئەو مەلا تۆمەتبەخشانە هەڵیان گرتووە پرە لە تیرۆر نەك چەپی کلاسیك و چەپی توندرەو، وەك ئەو مەلایانە لە ترسدا بۆ ئەوەی خۆیان لە راستەرێگە و حەقیقەتەکە دوور بخەنەوە، بە راستوچەپ و بە پێچەوانەی هەموو راوبۆچون و خوێندنەوەیەکی زانستیانە و دوور لە حەقیقەتی ئەم پرسە، باس لەو بارەوە دەکەن کە ئەمە رەفتاری حزبەچەپ و کلاسیکیەکانی بەناو عەلمانیەتە، کوایە ئەم رەفتارانەیان لێ دەوەشێتەوە، وەك ئەوەی بیانەوێت تۆمەتەکە لەخەڵکانێکی ناوەکی دوور بخەیتەوە، بۆ تەوزیف کردنی فکرو بیروبۆچونەکانیان ئەم تۆمەتانە بڵاودەکەنەوە و، وەك ئەوەی هەنگیان لە داردا دۆزیبێتەوە . ئەوەشمان لەبیر نەچێت کە

ئەمرۆ لەکوردستان، ئەوەندە کار لەسەر ململانێی شەخسی و حزبی وئایدیۆلۆجی دەکرێت بە هیچ شێوەیەك لایەنەکان پابەندنین بە فکر و فەلسەفە و بنەما سەرەکیەکانی حزب و رێکخراوی راستەقینەوە، بۆیە زۆر گوناحە لە پێناو قازانجی حزبی و ئایدیۆلۆجیدا، هۆکاری تیرۆرکردنی مامۆستا هۆشیار بخرێتە ئەستۆی دەرئەنجامی ناکۆکیە فکریەکان .

پەرلەمانی ئەوروپا: دەنگدان بۆ سڕکردنی گفتوگۆکانی بەئەندام بونی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا

چاوەران دەکرێ ئەمڕۆ پێنجشەممە 24/11/2016 ،ئەندامانی پەرلەمانی ئەووپا دەنگ بدەن بۆ هەڵپەساردن و سڕکردنی گفتوگۆکانی بەئەندام بوونی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا، ئەمەش ئاراستەکردنی ئاماژەیەکە بۆ تورکیا کە هەڵمەتی دەسگیرکردنی کوێرانەو فراوانy دەس پێ کردوە لە پاش هەوڵی کودەتا سەرنەکەوتوەکەی تەمووزی ئەمساڵ.
زۆربەی لایەنە بەشدارەکانی پەرلەمانی ئەووپا هەوڵێکی یەکگرتویان وەگەر خستوە بۆ سڕکردنی دانوستانەکانی نیوان تورکیاو یەکێتی ئەوروپا، واتە بەشێوەیکی کاتی گفتوگۆکان سڕ دەکەن ، هاوکات ئەگەر تورکیا سزای لەسێدارەدان بهێنێتەوە بواری جێ بەجێ کردن ، کە چەند مانگێک لەمەوە پێش باسی لێوەکراوە ، ئەوا پەرلەمانی ئەوروپا هەموو دەرگاکانی گفتوگۆ و قسەکردن داددەخات بەڕووی تورکیادا.
وا بڕیارە ئەمرۆ سەرلەئێوارە دەنگدانێکی سەرەتایی بکرێت لەو بارەوە کاتژمێری دوانزەی شەو، ئەگەر بەزۆرینەی دەنگ بڕیارەکە بدرێ ئەوا کۆمسیۆنی ئەوروپا کە سەرپەرشتی ئەوە پرۆسەیە دەکات ،هەڵدەستێ بە جێ بەجێ کردنی بڕیارەکە.
تورکیا بەفەرمی لەساڵی 2005 وە داوای بون بەئەندامەتی کردوە لەیەکێتی ئەوروپا ،بەڵام لەبەر نەبونی سیفەتەکانی ئەندامەتی و پابەند نەبونی بەیاساکانی تایبەت بەمافی مرۆڤ و یەکتی ئەوروپا تائیستا وەرنەگیراوە، چاوەروان دەکرێ لەپاشەڕۆژدا داواکاری ئەندامەتی بەتەواوەتی ڕەت بکرێتەوە.

سەرچاوە: ماڵپەری ae.24

د.ناجح گولـپی 24/11/2016